

musseo kello 2024

KULTTUURIYMPÄRISTÖ- JA MUSEOUTUTISIA PIRKANMAALTA

PÄÄKIRJOITUS

Taide ympärillämme

Missä kaikkialla voimme törmätä taiteeseen? Sanasta taide monelle tulee mieleen ensimmäisenä kuvataide ja sen esittämispaikkana perinteiset taidemuseot. Taidetta on kuitenkin ympärillämme monissa paikoissa, se ilmenee monin tavoin ja on osa kulttuurihistoriaamme. Tämän lehden sivuilla risteävät Suomea kansakuntanakin rakentaneet taiteilijat niin kuva- ja veistotaiteen kuin runouden ja kirjallisuudenkin saralla.

Suomen luonto on ollut aina voimakas innoittaja ja siitä nautti Emil Danielsson rakentaessaan kivisen tupansa Pirunvuoren laelle. Danielsson maalasi vuorella kesäisin saaden inspiraatiota ympäröivästä maisemasta. Sastamalan maisemien lisäksi myös Ruovedellä on ollut merkittävä asema sekä enemmän että vähemmän tunnettujen taitelijoiden työskentelylle. Moni tietää Akseli Gallen-Kallelan Kalelan, mutta Ruovedellä sijaitsee myös toinen kiinnostava taiteilija-ateljee. Heikki Asunnan syntymästä tulee tänä vuonna kuluneeksi 120 vuotta ja hänen elämäntyöhönsä voi tutustua Asunta-ateljeessa ja juhluvuoden näyttelyssä Ruoveden viljamakasiinissa.

Myös kansallisrunoilijamme J. L. Runeberg sai innoitusta Ruoveden maisemista ja ympäristös-

tä toimiessaan siellä kotiopettajana. Aina mielen maiseman ei kuitenkaan tarvitse kiinnittyä juuri johonkin tiettyyn paikkaan. Se voi olla tunne tai ajatus, mikä voi sijaita missä vain. Danielsson näki Pirunvuoreltaan häneen suuren vaikutuksen tehneen Firenzen sinisen taivaan ja Runebergin runoista tuttu lähde voi olla mikä vain lähde, jota hoidamme ja vaalimme.

Nyky-ympäristössä taidetta voi kohdata melkein pä missä vain. Luovuus kukoistaa rakennustaiteessa, julkista taidetta on esillä liikenneympyrässä ja kerrostalojen seinät saavat pintaansa värikkäitä muraaleja. Suomi on kotimuseoiden ja kesänäyttelyiden luvattu maa, mutta erilaiset tapahtumat tuovat taidetta paikkoihin, joissa sitä ei ole totuttu näkemään kuten vaikkapa toreille ja kauppakeskuksiin.

Jotta taide ympärillämme voi kukoistaa tarvitaan tekijöitä ja kokijoita. Oletko koskaan bongannut, monta taideteosta löytyy työmatkasi tai kauppareissusi varrelta? Entä voisitko tänä kesänä vierailla jossain uudessa kesänäyttelyssä tai taidetapahtumassa, jossa et ole aikaisemmin käynyt? Anna taiteen liikuttaa sinua.

Anu Salmela

Näkymä Taidekeskus Purnusta Längelmäveden Koljonselälle.

Kuva: Anu Salmela, Pirkanmaan maakuntamuseo

- 2 **Pääkirjoitus**
Anu Salmela
- 4 **Pirunvuoren tupa huokuu paikan henkeä**
Marja-Liisa Rönkkö
- 8 **Kasvavassa kaupungissa riittää betonipintaa –
voisiko Tampere täyttyä muraaleista?**
Piritta Suominen
- 12 **Taiteiden polku johdattaa kulttuuriympäristöihin**
Petra Kotro
- 15 **Julkinen taide osana kaupunkikuvaa –
kuinka teoshankinta etenee?**
Heini Orell
- 17 **Kesänäyttelyiden ilot ja haasteet Pirkanmaalla**
Johanna Kangas, Eeva Markkanen, Kati Pihkanen ja
Helimaaria Utriainen
- 25 **Kotimuseo on kokonaistaideteos**
Päivi Myllylä
- 28 **Koppaa Keikyästä**
Heli Vinha
- 32 **Runebergin lähteellä kohtaavat luonto ja kulttuurihistoria**
Outi Leskelä
- 36 **Mustapaitaa värikkäämpi taiteilijasielu –
Heikki Asunnan perintö elää Ruovedellä**
Harri Asunta ja Seppo Rantanen
- 40 **Seinien taidetta – Pirkanmaan mielikuvitukselliset kirjastot**
Verna Hahtola
- 44 **Kimmo Antila in memoriam**
Anna Lyyra-Seppänen
- 45 **Kulttuuriympäristö- ja museouutiset**
Anna-Leena Lehto

museo kello 2024

JULKAISIJA:

Tampereen historialliset museot / Pirkanmaan
maakuntamuseo
pirkanmaan.maakuntamuseo@tampere.fi

VASTAAVA PÄÄTOIMITTAJA:

Anna Lyyra-Seppänen

PÄÄTOIMITTAJA:

Anu Salmela

TOIMITTAJA:

Anna-Leena Lehto

GRAAFINEN SUUNNITTELU JA TAITTO:

Severi Suni

PAINOPAikka:

Punamusta Oy

PAINOS:

700 kpl

KANSIKUVA:

Tomi Lastusen muraali Opiskelijankadulla Hervannassa.
Kuva: Sirkusrakkauspumpum ry.

TAKAKANSI:

Visavuoren ateljeen tähtitorni.
Kuva: Päivi Myllylä.

ISSN-L 0786-3314

ISSN 0786-3314 (lehti)

ISSN 2242-3656 (verkkójulkaisu)

Pirunvuoren tupa huokuu paikan henkeä

MARJA-LIISA RÖNKKÖ

Kirjoittaja on Taidehistorian tohtori ja museologian dosentti HY

Sastamalan Karkun keskivaiheilla, soutumatkan päässä mantereelta sijaitsevassa laajassa Salon-saarella, on 94 metriä korkea Pirunvuori, joka jo viime vuosisadan vaihteessa oli tunnettu matkailukohde. Taiteilija Emil Danielsson rakennutti vuoren huipulle vuosina 1906–1913 ainutlaatuisen ateljeehuvilan, joka herättää uteliaisuutta ja ihmetystä vielä tänäänkin.

Emil Danielssonin kesäateljeerakennusta on sen valmistumisesta lähtien koitettu luokitella johonkin tuttuun kategoriaan, kunnes nykyään on päädytty sanoihin ”kivilinna” tai ”erämaa-ateljee”. Se kuuluuakin kiistatta 1900-luvun vaihteen taiteilijakotien joukkoon. Kun jokainen taiteilija pyrki poroporvarillisuutta vastustaessaan rakentamaan

mahdollisimman omannäköisensä ateljeetalon, saattaa Emil olla kilvan voittaja. Hänen ateljeeasumuksessaan on jotakin perin maagista ja primiivistä, ellei suorastaan velhomaista. Hän itse kutsui huvilaansa tuvaksi, ”min stuga”. Mistä aineksista rakentui Emilin mieli ja sen synnyttämä kivinen tupa?

Saga ja Emil Danielsson sekä I. K. Inha ateljeen edustalla 1920-luvulla. Kuvan on ottanut suomalaisen valokuvataiteen pioneeri, tietokirjailija ja toimittaja I. K. Inha. Hänen viimeinen kesäretkensä 1927 kulki Helsingistä Hämeenkyröön, jolloin Pirunvuori oli yksi välietapeista.

Yksityisarkisto

PIRUNVUORI JA MUUT HIIDENVÄEN MERKIT

Jääkauden mentyä maankuoreen oli muodostunut monenlaisia, paikalle saapuvaa ihmistä kiinnostavia merkkejä, kuten hirmuisia vuoria, pitkiä harjuja, korkeita jyrkänkaita, syviä rotkoja, valtavia kiviraunioita luolineen ja onkaloineen, outoihin asentoihin pysähtyneitä suuria kivenlohkareita, hii-denkirnuiksi kutsuttuja lieriömäisiä kuoppia sekä laajoja irtokivikenttiä, joita kutsuttiin pirunpelloiksi. Piru itse asettui luolaansa, ja muu ”hiidenväki” – jättiläiset, paholaiset, kummitukset, haltijat, tontut, peikot sekä trullit – levittäytyi kaikkialle ympäristöön, ilmaan, veteen ja maahan. Karkkulaissyntyinen professori **Pertti Virtaranta** omistautui urallaan paitsi murteille, myös menneisyyden elämäntavoille. Hän julkaisi Sastamalan alueelta keräämänsä tarinat ja muistitiedon runsaasti kuvitetuksi kirjaksi *Elettiinpä ennenkin* (1953).

Seurasi aika, jolloin kristinusko monin tavoin kamppailen raivasi tietään alkuperäisten luonnonuskontojen alueilla. Hiidet hävisivät, ja rautakautinen aika linnavuorineen ja salaperäisine hautakenttineen joutui antamaan tilaa kivisille kirkkorakennuksille, joita nykyisen Sastamalan alueelle rakennettiin kaksittain, Karkun Pyhä Maria ja Tyrvään Pyhä Olavi, peräjälkeen 1500-luvun alussa. Rukousten ohella vahvistusta käytiin kuitenkin edelleen salaa kyselemässä Pirunvuoren luolan suulla. Lukemattomia ovat tarinat, joita kerrottiin pyhän ja pahan taisteluista. Sitkein on ollut tarina luolastosta, jonka tärkein haara kulki Pirunvuorelta 26 kilometrin päähän Vesilahteen, Laukon kartanon kellariin.

Isonvihan päätyttyä ruotsalaiset tutkijat rohkenivat ulottaa matkojaan myös Suomen puolelle. Uppsalan yliopistossa opiskellut **Daniel Tilas** oli aikansa vuoriteollisuuden ja malminetsinnän keskeinen vaikuttaja. Hän teki Suomeen tutkimusmatkoja 1737–38, pääasiassa Satakuntaan ja Hämeeseen. Raporttiinsa hän oli liittänyt piirroksen Pirunvuoren rakenteesta, joka on osa ensimmäistä maastamme tehtyä geologista kartoitusta. Näin Pirunvuori oli kiinnitetty kartalle.

Omakuva vuodelta 1923, yksityiskokoelma. Elämän painopiste oli siirtynyt Helsingistä Tampereelle, jossa Emil maalasi kymmenkunta talvea ja osallistui näyttelyihin ja muihin kulttuurihankkeisiin.

Kuva: Marja-Liisa Rönkön kokoelma

TULA, TURKU, FIRENZE JA KARKKU – EMILIN NUORUUSVUODET

Emil oli kaupunkilaispoika, jonka koti oli syntymähetkellä, kesällä 1882, parisataa kilometriä Moskovasta etelään Tulassa, jonka 3 000 työntekijän kivääritehdas oli maailman suurimpia. Isä-Danielsson toimi johtajana tehtaalla, jonka omisti Venäjän kaikkien kivääri- ja panostehtaiden tarkastaja, Laukaan kartanon silloinen isäntä, vapaaherra **C.A. Standertskjöld**. Tämän kuoltua Danielssonin perhe palasi Turkuun poikien koulunkäynnin vuoksi, Emilin ollessa nelivuotias.

Molemmat pojat pantiin lyseoon, mutta kun isä kuoli Emilin ollessa 16-vuotias, hän jätti lyseon kesken ja siirtyi Turun piirustuskouluun. Emil valmistui piirustuskoulusta 19-vuotiaana vuonna 1901, minkä jälkeen hän stipendin saatuaan täydensi opintonsa vaadituilla ulkomaanopinnoilla heti seuraavana lukuvuonna. Firenze oli noussut suosiossa Pariisin ohi, ja ulkomaisia taideopiskelijoita oli siellä näihin aikoihin viitisen tuhatta. Emil opiskeli Italiassa vielä toisenkin talven, jolloin hän kulki halki maan aina Sisiliaan saakka.

Kesäisin taideopiskelijat ja opettajat tapasivat toisiaan kotimaassa, ja Emilin matkusti tässä tarkoituksessa Tampereen seudulle. Karkussa oli asemapäällikkönä tuttu turkulainen, jonka luo hän poikkesi vuonna 1903, käydäkseen myös ensi kertaa Pirunvuorella. Saaren alavilla alueilla oli pari tusinaa tilaa ja vaurasta vanhaa taloa peltoineen. Emil ryhtyi alkuun kesävieraaksi mantereelle, Heinoon kylään.

TUPA VUOREN HUIPULLE

Toisen Italian-talven jälkeen, kesällä 1905, Emil oli valmis rakentamaan ateljeekodin paikkaan, johon oli heti mieltynyt. Pirunvuoren huipulla hän tunsu samanaikaisesti katselevansa kehitteillä olevaa ”suomalaista kansallismaisemaa”, niin Järvi-Suomea kuin Saaristomerta; aistivansa Firenzen huikean sinisen taivaan ja hehkuvan auringon, sekä kuulevansa Tulan kirkonkellojen kumahdukset ja kilinän. Tällöin oli vuorelle jo noussut Suomen Matkailuyhdistyksen toimesta näkötorni, josta sai tähytellä ”Sastamalan seitsemää kirkkoa”. Emil vuokrasi maanomistajalta 12,5 aarin suuruisen tontin nimelliseen hintaan ehdolla, ettei rakentaisi talolleen tietä, vaan käyttäisi olemassa olevia polkuja.

Ateljeetuvan kiviseinät nousivat ripeästi seuraavana kesänä kolmen kivimiehen voimin ja käsikäyttöisen nostolaitteen avulla. Taiteilija itse toimi rakennusmestarina, maalaten ja lauleskellen kuulomatkan päässä. Pirunpellosta poimitut kivet sommiteltiin paikoilleen ilman laastia. Seinät olivat alaostaan pari metriä paksut, väleihin valutettiin hiekkaa ja kolot tilkittiin sammalella. Ulkomitat olivat 10 x10 metriä, ja seinä oli ylimmältä kohdaltaan 4,7 metrin korkuinen. Puuosien – lattioiden, katon, ikkunoiden, ovien, parven ym. kalustuksen – rakentaminen vaati enemmän aikaa. Sisääntulosta vasemmalla nousevat korkean ateljeen sivustaa pitkin portaat parvelle ja siitä edelleen ullakon näköalakamariin. Parven toisessa päässä oli vieraille kerrossänky. Tupa oli valmis 1913, samana vuonna kuin Karkun uusi kivikirkko. Joulun alla Emil saattoi viedä vihille morsiamensa **Aurora (Aura) Andelinin**, jolle hän antoi lempinimen **Saga**, satu.

Mutta mistä Emil oli saanut arkkitehtonisen ideansa? Onhan Suomessakin monenlaista luonnonkivistä rakennettua: kirkkoja, siltoja, rakennusten perustuksia, navettoja, viljamakasiineja, maakellareita ja aitoja. Oliko taustalla muutakin? Etelä-Italian Apulian alueella sijaitsee Trulli di Alberobellon pikkukaupunki, joka on hyväksytty vuonna 1996 Unescon maailmanperintökohteeksi ainutlaatuisen paikallisen rakennustapansa perusteella. Se käsittää noin 1 600 pientä ”trullitaloa” (ital. sana trulli=peikot). Rakennusten materiaalit, rakenne ja tekniikka periytyvät esihistorialliselta ajalta. Talot ovat pyöreämuotoisia ja ne on ladottu ilman laastia kalkkikiven kappaleista. Kaupunkitalot

on laastittu valkoisiksi ja kattona on laakea, suippo kartio. Sinne Emil oli poikennut Sisilian matkallaan.

TYÖTELIÄS JA TAIDOKAS VARHAINEN MODERNISTI

Emil sai elää nuoruutensa vapaana, mutta hän ymmärsi samalla, että hänen velvollisuutenaan oli elättää itsensä maalaamalla. Hän ei valmistuttuaan hakenut apurahoja, eikä opettanut kouluissa tai tehnyt muitakaan oheistöitä. Hän maalasi intohimoisesti kaikkialla, ja koko ajan. Taitavana ihmis-kuvaajana hän maalasi paljon muotokuvia, myös merkkihenkilöistä. Maisemat ja laatukuvat, kauniit kukka-asetelmat, kukkivia omenapuita ja sireenipensaita kuvaavat maalaukset sekä erityisesti karkkulaisten tilaamat lukuisat ”talomuotokuvat” toivat riittävän leivän.

Vuonna 1910 ateljeen katto oli valmis ja taiteilija saattoi ryhtyä maalaamaan vuorellaan. Tämä versio teoksesta ”Juhannusyö Karkussa 1910” osoittaa, että Danielsson on ottanut askeleen kirkkaampien värien suuntaan.

Visavuoren museo, kuva: Marja-Liisa Rönkön kokoelma.

Talvisin pysyvä asunto oli Turussa, Tampereella ja Helsingissä, joissa elämä oli työteliästä. Emil osallistui urallaan kaikkiaan noin 90 näyttelyyn, joista yli puolet oli eri taideyhdistysten vuosinäyttelyitä. Omia näyttelyitä sekä yksityisesti että taiteilijatovereiden kanssa hän järjesti lukuisissa Suomen kaupungeissa. Ulkomaisia ryhmänäyttelyitä lähetettiin Amsterdamiin, Antwerpeniin, Tukholmaan ja Osloon. Emil oli mukana myös mm. Helsingin Taidehallin sekä Tampereen ja Hämeenlinnan taidemuseoiden avausnäyttelyissä.

Danielssonit teettivät ateljeesta postikortteja, joita he myivät itse. Kuvassa ateljee on juhla-asussa, johon kuuluvat kyntteliköt ja japanilaiset paperilyhdyt. Seinillä olevia teoksia saattoi ostaa. Taiteilijan laskujen mukaan kävijöitä oli 1950-luvun loppuun mennessä ollut n. 10 000!

Postikortti 1930-luvulta, Marja-Liisa Rönkön kokoelma

Emil Danielsson oli syntynyt keskelle ns. Suomen taiteen kultakautta. Hänen aikanaan tapahtui taiteissa suuri murros. Danielsson oli keskellä tätä hälinää sekä kilpailua **Akseli Gallén-Kallelan** asemasta kansallistaiteilijana. Hän kokeili varovasti monenlaista, muttei kokonaan tempautunut mukaan mihinkään uusiin "ismeihin". Joka tapauksessa hän kuuluu ilman muuta varhaisiin modernisteihimme. Huippukausi osui 1920- ja -30-luvuille, jolloin hänen onnistui saada parhaat työnsä arvokkaimpiin julkisiin kokoelmiin, mm. Ateneumiin. Taistelun johtoasemasta voitti lopulta ikätoveri **Tyko Sallinen**, joka edusti täysin vastakkaista elämäntapaa ja taidekäsitystä. Suuri osa sotienvälisestä taiteesta tipahti sittemmin pois virallisesta taidehistoriankirjoituksesta.

TAIDETTA KOKO ELÄMÄ

Emil Danielssonin elämä voidaan nähdä kokonais-taideteoksena, jossa "kivilinnalla" on keskeinen rooli. Hän on signeerannut ateljeensa ikään kuin alkuperäisteoksena kaivertamalla suureen nurk-

kakiveen "EMIL DANIELSSON ED 1906". Nykyajan kategorioinnissa kyseessä voitaisiin ajatella olevan ympäristö- tai pikemminkin maataideteos.

Emil Danielsson vietti vuorellaan 60 pitkää kesää, toukokuusta syyskuulle, naapureiden ja matkailijoiden keskellä. Hän eli Pirunvuorellaan läpi Suomen itsenäistymisen ja kahden maailmansodan, seuraten vielä lopuksi viereisen Ellivuoren luovuttamista kokonaan matkailulle. Elämänsä tyytyväinen Emil kuoli tupakkaan 85-vuotiaana, aina iloisesti naurava Saga eli 98-vuotiaaksi saakka. Sastamalas- sa järjestettiin Suomi 100-juhlavuoden kunniaksi iso näyttely Danielssonin taiteesta. Sitä varten tehtiin laaja kartoitus hänen taiteestaan ja julkaistiin kirja *Emil Danielson – valoisa mieli*, joka tarjoaa materiaalia myös jatkotutkimuksille. Danielsson oli teknisesti korkeatasoinen ja sosiaalisesti lahjakas, oikea taiteen kauppamies, joka omalla toiminnallaan toi taidetta lähemmäs kansalaisia ja liikkuvana mainoksena vaikutti erityisesti matkailuelinkeinoon – viime kädessä myös vuoren ja rakennuksen suojeluun luonnonsuojelulla ja yleiskaavalla.

Kasvavassa kaupungissa riittää betonipintaa – voisiko Tampere täyttyä muraaleista?

PIRITTA SUOMINEN

Kirjoittaja on tamperelainen katutaideutuottaja ja lasten ja nuorten katutaideohjaaja

Tampereen Tammelassa on ainutlaatuinen katutaidekohde, jossa ohikulkijoita ja asukkaita ihastuttaa kaksi runoaiheista muraalia aivan toistensa vieressä. Toisen teoksen on maalannut kuvataiteilija Verna Tervaharju ja toisen kuvataiteilija Teemu Mäenpää. Vierekkäiset isot seinämaalaukset ovat Tampereella harvinaisuus, sillä muraalit hajaantuvat yleensä laajalle alueelle.

Runomuraalihanke on upea esimerkki siitä, miten seinätaide nivotaan osaksi laajempaa kokonaisuutta; se on osa *Annikin runofestivaalin* tuotantoa. Itse festivaalia juhlietaan vuosittain Annikin puutalokorttelin sisäpihalla, johon on Runomuraaleilta vain kivenheiton matka. Taiteen avulla nostetaan näin esiin jotakin kaupungin erityispiirrettä, tässä tapauksessa ainutlaatuista Annikin puutalokorttelia.

KAUPUNKITAITEEN KEHITYS SUOMESSA

Muraalitaide on merkki mielenkiintoisesta, elävästä, urbaanista kaupungista. Tampereelle ja lähikuntiin on viime vuosina valmistunut monia upeita teoksia, mutta vielä on matkaa suurkaupungeista tuttuun kaupunkikuvaan. Suomessa muraalitaide on tehty enemmän vasta noin kymmenen vuoden ajan. Menneiden vuosien pitkä nollatoleranssi graffitien osalta on vaikuttanut siihen, ettei katutaidekulttuuri ole päässyt kehittymään samaan tahtiin kuin maailmalla. Suomessa keskustelu katutaiteesta kytkeytyy toistaiseksi vielä paljolti siihen kuka saa käyttää julkista tilaa ja miten sekä mitä julkisessa kaupunkitilassa saa olla.

Onkin hienoa, että monissa kaupungeissa uskaltautaan jo maalata muutakin kuin iättömiä ja ajat-

tomia teoksia, ja nykyisyys saa näkyä kaupunkitaiteessa entistä enemmän. Kehitykseen tarvittaisiin kuitenkin muraalien määrän eksponentiaalista kasvua, toisin sanoen lisää katutaidehankkeita ja aktiivisia taloyhtiöitä. Rohkeus erilaiseen kuvailumaisuun syntyy volyymin kautta. On selvää, että yksittäisen teoksen toteutus kaikkia miellyttäväksi ja ympäristöön ajattomasti sopivaksi on haastavaa, etenkin kun muraalien elinkaari on noin 10–20 vuotta. Kun taidetta on ympäristössä runsaammin, yksittäisten teosten hankinnan kynnys madaltuu.

Kirjoittaja toivoo lisää runomuraaleita Tammelan katukuvaan. Verna Tervaharjun ja Teemu Mäenpään seinämaalaukset linkittyvät Annikin Runofestivaaliin.

Kuva Kim Saarinen

MURAALITAIDE OSAKSI ARKIYMPÄRISTÖÄ

Muraalin tilaaminen on suora, toimiva tapa tukea ammattitaiteilijoiden työllistymistä. Kerrostalon päätyyn maalattavan muraalin kokonaiskustannukset lähtevät noin kymmenestä tuhannesta eurosta. Seinämaalaukset maksavat siis taloyhtiölle usein saman verran kuin seinän maalaaminen yksiväriseksi. Siksi myös runomuraalien sarjalle toivoisi jatkoa. Runomuraalien rykelmä Tammelan kerrostaloalueella olisi upea, ainutlaatuinen kokonaisuus, jota varmasti tulisi katsomaan kauempaakin!

Vaikka muraalien aiheet jakavat ihmisten mielenpiteitä, on yleinen suhtautuminen seinätaiteeseen positiivista. Taidetta toivotaan etenkin omaan pihiiriin. Kun taloyhtiössä herää toive seinämaalauksesta, asukkaat on hyvä ottaa mukaan ideointiin. Kaupunkikuvaa väritetään nykyään myös prosenttitaiteella, jolloin tietty prosenttiosuus rakentuvan kohteen kustannuksista on varattu taiteelle jo rakennusvaiheessa. Esimerkiksi Tampereen Hiedanrannan uudella asuinalueella on oma taideohjelmansa.

Myös kauppakeskukset ovat mainioita paikkoja muraaleille. Katutaiteen on todettu edistävän asiak-

kaiden viihtyvyyttä ja lisäävän keskuksen vetovoimaa ostospaikkana. Keväällä 2022 **Helsinki Urban Art** toteutti taidekokonaisuuden Tampereelle uudistuneeseen ja remontoituun kauppakeskus Tullintoriin, johon toteutettiin useita muraaleita. Lisäksi taide levisi osallistavan runotaideteoksen myötä lattioille.

JULKISEN TAITEEN VAIKUTUKSET

Julkinen taide koskettaa meitä kaikkia. Kaukajärvellä, Hervannassa, Tesomalla ja monessa muussa paikassa muraalitaide ja muu taidokas seinämaalustaide tuo iloa ja merkitystä tamperelaisten elämään ja toimii alueensa maamerkinä. Taiteen on tutkittu lisäävän asukkaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja antavan ikään kuin yhteisen puheenaiheen edistään sosiaalista kanssakäymistä. Tutkimukset osoittavat julkisen taiteen lisäävän jopa työhyvinvointia ja kuntoutumista. Taiteesta arkiympäristössä on myös muita hyötyjä; taiteelle altistuminen saattaa muuttaa ihmisen suhtautumista taiteeseen ja avartaa ajatusmaailmaa. Taidetta oppii ymmärtämään omista lähtökohdistaan, kun se on osa jokapäiväistä elämää ja sen vaikutus kasvaa entisestään, kun taide pääsee ikään kuin ihon alle.

Muraalimaalareita ei korkeuksissa kiikkuminen pelota. Kuvassa Tomi Lastunen maalauspuuhissa Hervannan Opiskelijankadulla, johon valmistui 7-kerroksisen talon päätyyn muraali vuonna 2017.

Kuva: Jemina Michelsson

Esimerkiksi taiteen voimasta voi nostaa vaikkapa runouden. Annikin Runofestivaalin festivaalituottaja **Simo Ollilan** sanoin: – Se koskettaa vähän samoin kuin musiikki koskettaa. Runous voikin olla ikään kuin sanojen musiikkia, jota ei tarvitsekaan ymmärtää, sen voi vain antaa soittaa jotain salattua sisällämme. Toisaalta runous voi ohittaa arkikielen osuvuudessaan ja tavoittaa meissä jotain mihin arkiset sanat eivät yllä. Siksi käännyimme runouden puoleen elämämme merkittävinä hetkinä, kun tunnemme suuria tunteita tai kohtaamme elämän rajallisuuden.

MURAALITAITEEN MONIPUOLINEN TEMATIikka NÄKYYPÄ TAMPEREELLA

Muraalitaide ei Suomessa ole lähtökohtaisesti kantaaottavaa vaan se kytkeytyy yleensä johonkin teemaan. Esimerkiksi Berliinissä kaupungin iäkkäitä asukkaita on maalattu talojen seiniin. Tällä samalla idealla on toteutettu Kaukajärvellä kohoava muraali osoitteessa Saarenavainionkatu 9, toteuttajana meksikolainen taiteilija **Paola Delfin**. Tampereen historiaa eri näkökulmista on puolestaan tallentanut lukuisiin muraaleihinsa kuvataitei-

lija **Sebastian Schultz**. Hänen töitään ovat suuret teokset mm. Takon muurissa sekä uudiskohteessa Santalahdessa. Tampereelta löytyy myös todellinen piilotettu helmi; Tampereen Energian tilaama kolmen taiteilijan teoskokonaisuus, joka on samalla Tampereen suurin muraali. Noin 700 neliötä seinätaidetta löytyy Ratinanrannan ison muurin Voimakadun puolelta ja sen tekijöinä olivat Sebastian Schultz, **Tomi Lastunen** ja **Octo** (taiteilijanimi). **Kirsi Kunnaksen** juhlavuoden kunniaksi Ylöjärvelle puolestaan valmistui muutokuvamaalaus alikulkutunneliin, taiteilijana **Oskari Tuohimaa**.

TAMPERE KATUTAIDEKENTTÄNÄ

Tampereella on ainutlaatuinen katutaidekenttä ja kaupunkia on väritetty jo vuosien ajan myös ammattitaiteilijoiden ja lapsiperheiden yhteistyönä. Katutaide- ja lastenkulttuuriyhdistys SRPP eli **Sirkusrakkauspumpum ry** on katutaidetapahtumillaan ollut luomassa pohjaa osallistavalle kaupunkitaiteelle. Lapset ja nuoret ovat tulevaisuuden kaupunkitilan käyttäjiä ja siksi on tärkeää, että heille syntyy jo varhaisessa vaiheessa taideprojek-

Tomi Lastusen, Sebastian Schultzin ja Octon vuonna 2021 toteuttama Voimakadun teoskokonaisuus on Tampereen suurin murali. Sen tilaajana toimi Tampereen Energia Sähköverkko.

Kuva: Sirkusrakkauspumpum ry

tien ja osallistumisen kautta kokemus nähdynsi ja kuulluksi tulemisesta omalla asuinpaikallaan. Luvallisen katutaideharrastamisen pariin kannustaminen ehkäisee tehokkaasti häiriökäyttäytymistä ja mm. laitonta maalailua.

On tärkeää, että taiteella on jatkumoa ja että on olemassa harjoitteluympäristöjä, joissa pääsee tekemään taidetta yhdessä muiden kanssa isossa mittakaavassa. Muun muassa alikulkutunnelit ovat hyviä kohteita silloin, kun halutaan tehdä pysyvää taidetta lapsia ja nuoria osallistaen. Hiedanranan katutaidepuiston luvalliset graffitiseinät taas antavat mahdollisuuden toteuttaa isoja omia harjoitusteoksia ja alueen vaihtuva seinätaide on muutenkin näkemisen arvoinen! Tampereen taidemu-
seon edustalla olevalla graffitiseinällä ohikulkija näkee upean vaihtuvan graffitigallerian vaikkapa ohikiitävän raitiovaunun kyydistä. Katutaide on nousussa myös taidekasvatusmuotona rantautuen peruskouluille ja nuorisotoimintaan.

KAUPUNKITAITEEN TULEVAISUUS TAMPEREELLA

Tampereella on valtava potentiaali tulevaisuuden kaupunkitaiteilijoille. Vireä harrastustoiminta ja kaupungin myötämielisyys katutaidetta kohtaan houkuttelevat kovatasoisia ammattilaisia jättämään jälkensä Pirkanmaalle. Katutaide-unelmoijan mielessä laadukkaat teokset seuraavat toinen toistaan ja kaupunkikuvassa näkyy kaupungin kehitys ja kerroksellisuus. Taidetta tehdään laajalla skaalalla sekä tilausperusteisesti, että puhtaasti taiteellisista lähtökohdista. Taiteessa näkyvät eri ikäisten ja erilaisista taustoista tulevien tekijöiden ja eri tekniikoiden moninaisuus, sekä oman aikansa ilmiöt ja puheenaiheet. Toisin sanoen Tampere tekee sen, mitä se kulttuuristrategiassaan linjaa: julkista taidetta ja sen vaikuttavuutta lisätään ottamalla se kiinteämmäksi osaksi kaupungin kehittämistä. Taiteella parannetaan epämieluisiksi koettuja paikkoja sekä lisätään kävelyreittien ja julkisen liikenteen houkuttelevuutta. Kaupunginosien positiivista profiloitumista tuetaan taiteen ja korkealuokkaisen rakentamisen avulla. Hyvä Tampere!

Taiteiden polku johdattaa kulttuuriympäristöihin

PETRA KOTRO

Kirjoittaja on Valkeakosken kaupungin kulttuurituottaja

”Koko Koskin kulttuurikatselmuksenakin” tunnettu Taiteiden polku järjestetään vuosittain elokuun puolivälin paikkeilla, tänä vuonna torstaina 22.8.2024. Tapahtuman ohjelma vaihtelee vuosittain mukaan lähtevien toimijoiden mukaan, vaikka ohjelma pitää tuki sisällään useita jo perinteisiksi muodostuneita sisältöjä ja tapahtumapaikkoja.

Tapahtuman sisällön suunnittelu lähtee täysin paikallisten kulttuuritoimijoiden ja taiteen tekijöiden omasta luovuudesta ja ideoista. Kaupungin kulttuuritoimisto kerää ohjelman yhteen, ja koordinoi, ettei siinä ole liikaa päällekkäisyyksiä – joskaan niitä ei voi täysin välttää, sillä ohjelmaa kertyy yhden päivän ajalle runsain mitoin. Kulttuuritoimisto vastaa myös tapahtuman markkinoinnista Valkeakosken kaupungin viestintäkanavissa ja paikallismediassa.

PAPERITYTÖN EHTOON JALANJÄLJILLÄ

Taiteiden polkua on järjestetty nykyisessä muodossaan vuodesta 2018 lähtien, mutta sen taustalla on pitkä perinne paikallisten kulttuurin ja taiteen tekijöiden luovasta yhteistyöstä. Yhteistyö pohjaa jo vuonna 1995 käynnistettyyn *Paperitytön ehtoo* -tapahtumaan, joka käynnistettiin paikallisten kulttuurivaikuttajien, kaupungin ja yhteisöjen toimesta Valkeakoskelle omaleimaiseksi versioksi muilla paikkakunnilla samoihin aikoihin käynnistyneistä *Taiteiden yö* -tapahtumista. Sääksmäellä vaikuttanut säveltäjä **Kari Rydman** ehdotti, että yön sijaan vietettäisiin hämäläisittäin ehtoota. Iltaan yhdistyi paikkakunnalle ominainen paperiteollisuusperinne, ja näin syntyi Paperitytön ehtoo. Tapahtumassa valittiin vuosittain vuoden Paperityttö ja Prässipoika ja esiteltiin kulttuurin ja taiteen eri lajeja, sekä paikallisia kulttuuriympäristöjä laajalla skaalalla. Vuosien

Vuonna 2023 Valkeakosken viettäessä kauppalan 100-vuotisjuhlavuotta, Taiteiden polun huipennuksena nähtiin Teatteri-illat -ryhmän humoristinen, paikallishistoriasta kertova juhlanäytelmä ”Tukinuitosta tuulipukuun ja Koitosta Koskiseen”.

Kuva: Petra Kotro

saatossa konseptia päätettiin uudistaa, jolloin syntyi Taiteiden polku.

Kulttuuriympäristöihin on Taiteiden polussa tutustuttu jo pitkään. Valkeakoski-Seuran pitkäaikainen jäsen, paikallishistorian tuntija **Heikki Heino** on tunnettu kotipaikkakunnallaan erityisesti suosituista katukävelyopastuksistaan. Heinon pidetyillä kierroksilla kerrotaan kaupunkirakenteen muutoksista, Valkeakosken kanavan vaiheista, teollisuushistoriasta ja paikallisten yhteisöjen toiminnasta. Suosittuja ovat myös kierrokset kulttuurivaikuttajien haudoilla Valkeakoskella ja Sääksmäellä.

Valkeakosken oppaiden **Riitta Rautanen** on tutustuttanut yleisöä jo 10 vuoden ajan Huittulan kulttuuriympäristöön Sääksmäellä. Opastukset alkoivat jo *Paperitytön ehtoo*-tapahtumissa. *Taiteiden polku*-tapahtumaan Rautanen kehitti *Taiteilijapolku Huittulassa*-opastuksen, joka Rautasen mukaan sopi vanhan kylän teille ja kujille. *Yhteistyöllä nostetta Sääksmäelle* -hankkeen myötä nimeksi vakiintui *Sääksmäen kulttuuriraitti Huittulassa*. Rautanen pitää alueen kulttuuriperinnöstä opastamista tärkeänä, sillä Sääksmäki on valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta ja Huittulan kylä hyvin säilynyt hämäläinen ryhmäkylä, jossa on asuttu jo rautakaudella. Lisäksi Huittulassa vaikutti 1900-luvun alkupuolella vilkas taiteilijayhteisö, johon kuuluivat mm. taiteilijat **Kalle** ja **Mikko Carlstedt**.

MUSEOISTA KAUPPAKESKUKSIIN

Aivan kaupungin sydämessä sijaitseva Myllysaaren museo on keskeinen tapahtumapaikka Taiteiden polussa, ja entisenä paperitehtaana oleellinen osa kaupungin teollisuushistoriaa. Myllysaaren museo on ammatillisesti hoidettu kulttuurihistoriallinen paikallismuseo, jonka kiinteistössä sijaitsee myös Jalkapallomuseo. Taiteiden polussa Myllysaareissa on nähty esimerkiksi itämaista tanssia, musiikkiesityksiä, runonlausuntaa ja lasten savipajoja. Myös Visavuoren museo ja Voipaalan taidekeskus ovat usein mukana tapahtumassa, ja ne ovat merkittäviä kulttuuriympäristökohteita Valkeakoskella. Visavuori on kuvanveistäjä **Emil Wikströmin** taiteilijakoti ja ateljee, minkä lisäksi museossa sijaitsee pilapiirtäjä **Kari Suomalaisen** tuotantoa esittelevä Kari-paviljonki. Voipaalan kartanon historia ulottuu satojen vuosien taakse, ja siellä on vaikuttanut mm. kuvanveistäjä **Elias Ilkka**.

Valkeakosken Kuvataiteilijoiden Taidetalossa on Taiteiden polulla usein avoimet ovet sekä taidetyöpajoja tai näyttelyitä.

Kuva: Petra Kotro

Rapolan Kuvanveistäjät RaKu Ry:n järjestämällä lasten savipajoilla lapset – ja joskus myös aikuiset – pääsevät kokeilemaan savitöiden tekemistä.

Kuva: Petra Kotro

Walki Brass soittaa Taiteiden polun viimeisenä ohjelmanumerona Yösoiton Lepänkorvan puiston amfiteatterilla.

Kuva: Petra Kotro

Taiteiden polkuun kuuluu olennaisena osana myös eri taiteenmuotojen tuominen lähelle niitä ympäristöjä, joissa yleensä on totuttu tekemään vain arkisia asioita. Aivan alusta asti tapahtumassa mukana olleet Valkeakosken Kuvataiteilijat ovat vuosien varrella tuoneet taidetta ja taiteen tekemistä Taiteiden polussa kaiken kansan nähtäville esimerkiksi näyteikkunanäyttelyiden, Taidetalon avoimien ovien, tai luonnon äärellä maalaamisen kautta. Vuosien varrella Taiteiden polulla on nähty myös esimerkiksi break dance -tanssijoita, fakiiri, elävä patsas, tulishow ja paljon muuta. Esityksiä on järjestetty toreilla, kauppakeskuksissa, ja jopa linja-autoasemalla.

POLKUA PITKIN KOTISEUTUPÄIVILLE

Vuonna 2025 Valkeakoskella vietetään Suomen Kotiseutuliiton kanssa järjestettäviä Valtakunnallisia Kotiseutupäiviä perjantaista sunnuntaihin 15.-17.8.2025 teemalla *Vesien Valkeakoski*. Kolmipäiväinen tapahtuma on kotiseudun ja paikallisuuden juhla, joka kokoaa parhaimmillaan yhteen satoja ihmisiä eri puolilta Suomea ja tuhansia lähialueen asukkaita. Kotiseutupäivillä tuodaan esille kaikille avointa kulttuuriperintöä ja kansalaistoimintaa ainutlaatuisella tavalla. Tapahtuma on elämys täynnä kohtaamisia ja keskusteluja. Valkeakoskella Kotiseutupäivät laajenee entisestään, sillä vietämme sen yhteydessä Taiteiden polkua torstaina 14.8.2025. Tervetuloa Vesien Valkeakoskelle ja Taiteiden polulle!

Julkinen taide osana kaupunkikuvaa – kuinka teoshankinta etenee?

HEINI ORELL

Kirjottaja on julkisen taiteen asiantuntija ja taidekoordinaattori, joka työskentelee tamperelaisessa Frei Zimmer oy:ssä

Kun uusi julkinen taideteos valmistuu ja asennetaan paikoilleen, herättää se onnistuessaan monenlaisia mielipiteitä. Osa rakastaa, osa vihaa, osa pitää rahan tuhlausena, osalla ei ole näkemyksiä. Yleensä aina muistetaan kertoa, kuinka paljon teos on maksanut ja vähintään lehtijuttujen kommentteissa päivitellään, mitä kaikkea muuta samalla rahalla olisi voinut saada. Valmistuakseen julkinen taideteos on vaatinut satoja, ellei tuhansia työtunteja. Pääosin toki taiteilijalta, mutta lähes aina prosessissa on ollut mukana myös kymmeniä muita tekijöitä, joiden työpanos on ollut merkittävässä roolissa teoksen toteutuksessa kyseiseen paikkaan ja juuri sellaisena, kuin on suunniteltu. Tässä artikkelissa avaan työtä julkisen taideteoksen valintaprosessin takana erityisesti helmikuussa ratkenneen, Tampereelle Satakunnankadun kiertoliittymään sijoittuvan *Tekniikan ja teollisuuden Tampere* -teemaisen teoshankinnan kautta.

Kun julkisen taideteoksen hankintaa lähdetään valmistelemaan, takana on usein jonkinlainen periaatepäätös tai linjaus, johon taidehanke liittyy. Kohteeseen tai alueelle on voitu laatia taideohjelma, kaupunki tai kunta voi noudattaa prosenttiperiaatetta julkisessa rakentamisessa, kaupunkisuunnittelussa on tunnistettu potentiaalinen taiteen paikka tai on olemassa säätiö tai toimija, joka haluaa teoksen hankkia. Kun päätös taidehankkeesta on tehty, tulee linjata kuka ja kuinka hanke valmistellaan. Taidehanke voi edetä esimerkiksi taidemuseo- tai rakennuttajavetoisesti, tai hankkeeseen voidaan palkata yrityksemme kaltainen konsultti.

Taidehankkeen vetäjän lisäksi tärkeässä roolissa on työryhmä, joka on nimetty ohjaamaan taidehanketta. Työryhmän roolina on varmistaa, että teos on teknisesti toteutettavissa, sopii tematiikaltaan ja luonteeltaan ympäröivään maisemaan ja kaupunkikuvaan ja että teoksen budjetti on realistinen. On tärkeää, että työryhmässä on mukana asiantuntijoita eri aloilta, jotka osaavat arvioida taiteellisten ansioiden lisäksi myös teoksen toteutettavuutta.

*Luonnoskuva teoksesta "Valo joka ei sammuu",
Aleksi Leinonen 2024*

Jo taidehankkeen alkuvaiheessa on tärkeää määritellä huolellisesti, millaista teosta tavoitellaan. Kuinka pitkäikäinen teoksen toivotaan olevan, onko joitakin tiettyjä materiaaleja tai tekniikoita, joita toivotaan käytettävän, kuinka huoltovapaa teoksen toivotaan olevan? On myös pohdittava, onko tulevan teoksen ympäristössä seikkoja, joita tulee erityisesti huomioida kuten valmiita teoksia, arvokasta kulttuurihistoriallista ympäristöä tai tulevaa rakentamista. Sijoittuuko teos kävelytien varteen, kiertoliittymään, päiväkodin tai koulun lähelle, puistoon tai aukiolle ja miten tämä tulee teoksessa huomioida? Halutaanko teokselle määritellä temaattisia lähtökohtia vai annetaanko taiteilijalle vapaat kädet? Olennaisen tärkeää on viestiä näistä tavoitteista ja linjauksista valittavalle taiteilijalle, jotta ne myös näkyvät lopputuloksessa.

Näiden linjauksien jälkeen siirrytään taiteilijavaihteluun. Se voidaan tehdä suoravalintana kääntymällä suoraan kohteeseen halutun taiteilijan puoleen ja tiedustelemalla hänen kiinnostustansa työtehtävään. Avoimempia vaihtoehtoja ovat portfoliohaut, avoin tai kutsukilpailu sekä rinnakkainen luonnostilaus. Portfoliohaku avaa laajalle taiteilijajoukolle mahdollisuuden tarjoutua työhön ja tuo valintaryhmälle esille tekijöitä, joita ei ehkä muuten olisi osattu harkita työtehtävään. Portfoliohakuilmoituksessa voidaan tuoda esille toive siitä, millaista tekijää etsitään - arvostetaanko pitkää kokemusta, tuoretta otetta tai vaikkapa jonkun tietyn materiaalin tai tekniikan osaamista.

Tampereen Satakunnankadun kiertoliittymän Tek-

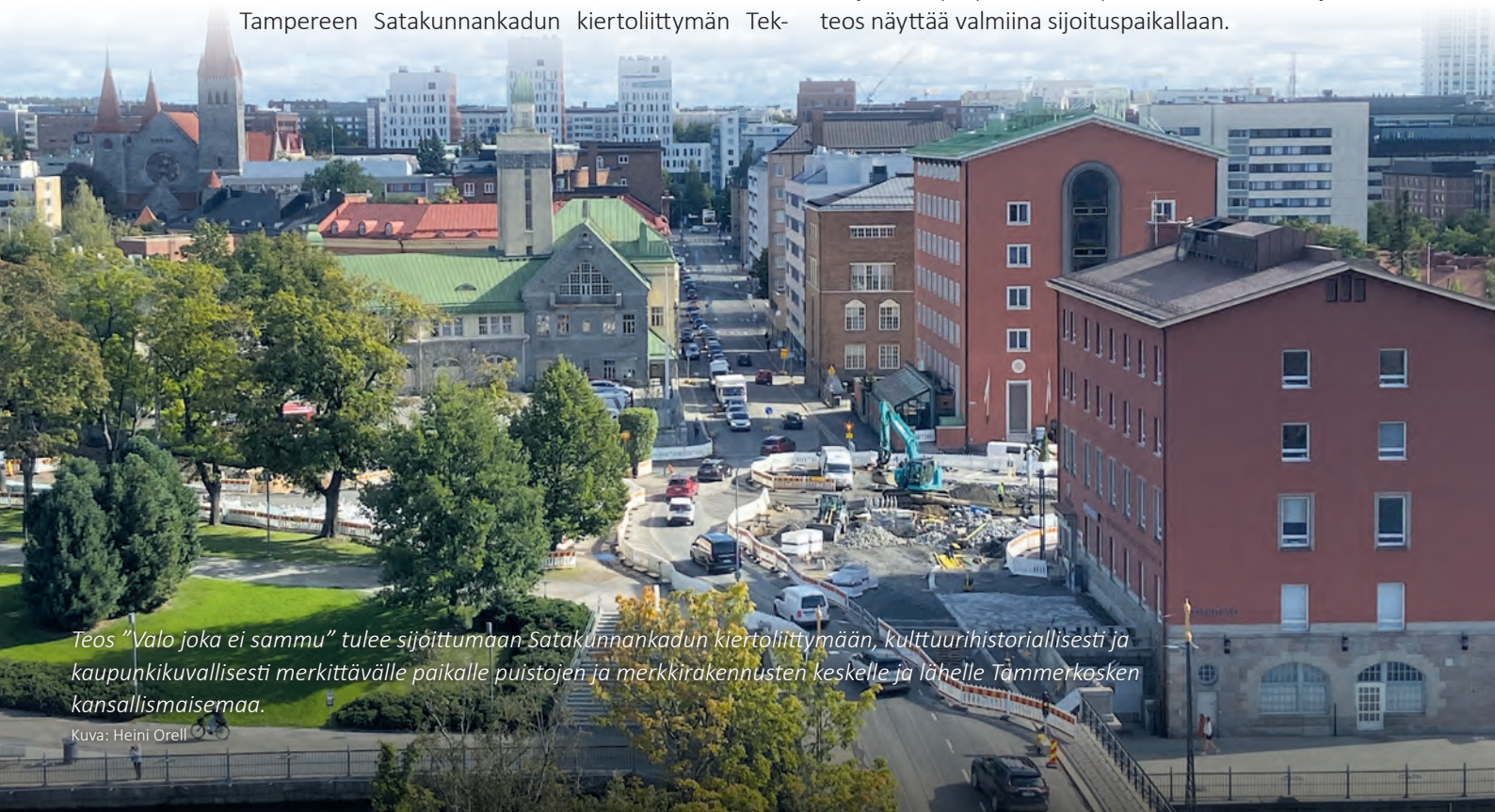
niikan ja teollisuuden Tampere teoshaussa käytössä oli portfoliohauun ja rinnakkaisen luonnostilauksen yhdistelmä. Portfoliohauussa painotettiin kokemusta julkisesta taiteesta, koska teospaikan tekniset vaatimukset olivat poikkeuksellisen tiukat ja teos sijoittuisi arvokkaaseen ja herkkään kulttuurimaisemaan.

Rinnakkaisessa luonnostilauksessa luonnosvaiheeseen valitaan 2–5 taiteilijaa, jotka saavat samat lähtötiedot kohteesta ja saman luonnospalkkion. Erona kutsukilpailuun on mahdollisuus käydä dialogia taiteilijoiden kanssa luonnosvaiheen aikana. Esimerkiksi Satakunnankadun kiertoliittymän rinnakkaisessa luonnostilauksessa järjestettiin henkilökohtainen välipalaveri kaikkien mukana olleiden taiteilijoiden kanssa. Välipalaverit nähtiin erityisen tärkeinä, sillä niissä voitiin käydä keskustelua ja varmistaa, että taiteilijat ovat ymmärtäneet tehtävänannon oikein ja että alustava teosidea ei sisällä toteutuksen kannalta ylitsepääsemättömiä riskejä.

Satakunnankadun kiertoliittymän taidehankkeessa työryhmä sai arvioitavakseen kolme erilaista, mutta erittäin laadukasta luonnosta, joista käytiin jurytyksen yhteydessä vilkasta keskustelua peilaten luonnoksia teokselle asetettuihin tavoitteisiin ja reunaehtoihin. Työryhmä oli päätöksestä suhteellisen yksimielinen ja Tekniikan ja teollisuuden Tampere teoshaun voittajaksi nousi Akseli Leinosen luonnos Valo joka ei sammuu. Teoksen on tarkoitus valmistua vuoden 2025 kevääseen mennessä, jolloin päästään arvioimaan, kuinka sekä taiteilija että työryhmä ovat työssään onnistuneet ja miltä teos näyttää valmiina sijoituspaikallaan.

Teos "Valo joka ei sammuu" tulee sijoittumaan Satakunnankadun kiertoliittymään, kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävälle paikalle puistojen ja merkkirakennusten keskelle ja lähelle Tämmerkosken kansallismaisemaa.

Kuva: Heini Orell

Kesänäyttelyiden ilot ja haasteet Pirkanmaalla

JOHANNA KANGAS

Kirjoittaja on Tampereen taidemuseon museoamanuenssi, jonka tehtäviin kuuluvat alueellisen vastuumuseon palvelut Pirkanmaalla.

Kesäisin järjestettävät kuvataiteen näyttelyt ovat tuttu ilmiö suomalaisille. Useimmilla paikkakunnilla on jokin toistuva kesänäyttelypaikka tai -tahtuma, joissa on esillä vuosittain paikallisten taiteilijoiden teoksia tai valtakunnallisten ammatitaiteilijoiden teoksista kuratoituja temaattisia kokonaisuuksia. Pyysin erilaisilta toimijoilta näkemyksiä siitä, mitkä tekijät motivoivat ja toisaalta haastavat vuosittain järjestettävää kesänäyttelytoimintaa. Vaikka toimijat ovat keskenään hyvinkin erilaisia, heiltä löytyi paljon yhteisiä ajatuksia siitä, mikä järjestämisessä tuottaa haasteita ja iloa. Haastattelujen lisäksi muutaman näyttelyjärjestäjän kirjoitukset julkaistaan tässä juttukokonaisuudessa sellaisinaan.

Pirkanmaalla kesänäyttelyiden järjestäjistä löytyy hyvin monenlaisia toimijoita. Taustalla voi olla kaupallinen toimija, kulttuuriyhdistys, säätiö, ammatillisesti hoidettu taidemuseo, vapaaehtoisvoimin toimiva paikallismuseo, yksittäinen taiteilija tai vapaan kentän toimija. Usein myös kunta on kesänäyttelyn järjestäjänä.

Pirkanmaalla on paljon perinteikästä kesänäyttelytoimintaa. Orivedellä on 1960-luvulta lähtien toiminut *Taidekeskus Purnu* ja Kangasalla *Kuhmalahden taidepappila* ja Kuhmoisissa *Riihigalleria*. *Mäntän Kuvataideviikotkin* on viettänyt jo kolmikymppisiään. Kentän 2000-luvun tulokkaita ovat muun muassa *Muodonmuutos ry* Luopioisissa, *Laukon kartano* Vesilahdella ja *Tyrvään Pappilan Kivinavetta* Sastamalassa. Myös ulkotilaan on järjestetty monessa kunnassa kiinnostavia kokonaisuuksia.

Parkano on julistautunut ITE-taiteen kesäkaupungiksi ja Hämeenkyrössä *Urkin Piilopirtin* piha-alueen veistotaiteen kokoelma kasvaa ja muuttuu vuosittain.

Kesänäyttelyt suunnataan usein matkailijoille ja kesäasukkaille. Näyttelyiden järjestämisen motiivina voi olla myös kuntien kulttuuritoimintalaki, joka pyrkii takaamaan myös kunnan omille asukkaille saavutettavia kulttuuripalveluita. Oli näyttelyiden kohderyhmät määritelty miten tahansa, kesänäyttelyiden järjestäminen on kaikkien vastanneiden toimijoiden mukaan hyvin innostavaa. Monet järjestäjistä toivat esiin sen, miten taiteilijoiden ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa työskentely on energisoivaa. Kiinnostavien ja innostuneiden taiteilijoiden löytyminen ei ole vaikeaa, päinvastoin.

Art Majaalahden perustaja **Ritva Saarikko** kiteyttää asian näin: ”Taidenäyttelyt tuovat iloa koko vuoteen. Aina kun ajattelen menneitä kesiä, avajaisia tai osallistujia, lämmin läikähtää sisälläni. Niin paljon ihania muistoja, mukavia tapaamisia, virikkeellisiä keskusteluja, aurinkoisia kesäpäiviä, rohkeita ratkaisuja, kokeilun halua ja jännityksen värinöitä ovat *Art Majaalahden* näyttelykesät tuottaneet”

”Koska meillä on vain yksi näyttelykausi vuodessa, meille jää aikaa keskittyä tekemään taiteilijoiden kanssa näyttelyitä pitkällä tähtäimillä. Tämä on ollut myös taiteilijoille mieleen. Taiteilijoille iloa antaa myös näyttelyiden sitouttaminen konserttituotantoihin, joiden avulla saamme kasvatettua näyttelyiden potentiaalista kävijäkuntaa varsin

Laukon kartanon saleissa taide kohtaa esimerkiksi konserttikävijät. Kesällä 2023 esillä oli Lauri Laineen "Aria".

Kuva: Jussi Tiainen

mittavasti", kertoo puolestaan Laukon kartanon luova johtaja **Liisa Lagerstam**.

Kävijöiden näkökulmasta maaseutumiljööt ja luonnonläheisyys ovat vetovoimatekijöitä. Puistojen keskellä tai järvien rantamilla sijaitsevista näyttelypaikoista kesäpäivän vietto ja kahvihetki kruunaavat kulttuurielämyksen.

Vaikka kesänäyttelyitä järjestävien resurssit ovat kovin erisorttisia, löytyy monenlaisia yhteisiä haasteita ja toisaalta myös kehittämisideoita ja yhteistyömahdollisuuksia.

Keskeinen yhteinen haaste on markkinointi. Viestinnän tulisi nykyään olla ammattimaista ja resurssien kunnossa. Tämän allekirjoittavat kesänäyttelytoimijat. *Mäntän kuvataideviikkojen* uusi toiminnanjohtaja **Sampsa Virkajärvi** summaa: "Yleisö on pirstaloitunut ja segmentoitunut ja se vaikeuttaa markkinointia. Viestinnän resurssit pitäisi osata kohdentaa todella hyvin. Monikanavaisuus on arkipäivää ja viestinnän pitäisi olla ammattimaista ja jatkuvaa, mutta yhdistyksillä ei ole antaa niin paljon rahaa, kuin olisi toivottavaa."

Toinen yhteinen haaste Pirkanmaalla on kesänäyttelypaikkojen syrjäinen sijainti sekä huonokuntoiset tiet ja opasteet. Julkisen liikenteen puuttuminen näkyy kävijämäärissä. Näyttelyt ovat usein laadukkaita ja hyviä, mutta kävijämäärät suhteellisen pienet. "Taideyleisön houkutteleva Pirkanmaan maaseudulle on ajoittain haasteellista. Jos näyttely ei ole museokorttikohde, niin se on erityisen haasteellista", kertoo Liisa Lagerstam ja samoin näkee asian myös Sampsa Virkajärvi: "Museokortti on yleisesti hieno asia, mutta koska kävijä ei aina tiedä, ettei meillä ei ole museostatusta, aiheuttaa se toisinaan mielipahaa kassalla."

Lipputulot ovat tärkeä osa kesänäyttelyiden ansaintalogiikkaa. Pääsymaksuja ei enää haluta maksaa samaan tapaan kuin ennen ja moni toimija on havainnut yleisön odotuksen siitä, että Museo-kortilla pääsisi joka paikkaan. Kulttuurin saavutettavuus on kuitenkin tärkeää monille toimijalle. Monet haluavat pitää lippujen hinnat matalina ja korotukset maltillisina. Suurelle osalle näyttelyistä ei tule tuottoa. "Tärkeintä on, että paikalliset tai-

Mäntän kuvataideviikot houkuttelevat vuodesta toiseen erilaisia yleisöjä.

Kuva: Timo Nieminen

teilijat saavat teoksiaan esille”, kertoo *Virtain Taideyhdistyksen* puheenjohtaja ja Virtain kunnan kulttuurituottaja **Päivi Ylimys**. Pienellä paikkakunnalla halutaan kantaa vastuuta siitä, että kesällä olisi jotakin mitä esitellä turisteille ja kesäasukkaille.

Osalle toimijoista tilojen ja näyttelyiden valvominen on haasteellista. Taiteilijat saattavat toimia näyttelyvalvojina. Työvoimaviranomaiset tekevät päätöksiä tukityöllistetyistä tai kesätyöntekijöistä vuosittain hyvin myöhään, jos ollenkaan. Vapaaehtoiset ovat tässäkin usein pelastus. Monet toimijat kiittelivät kyläyhdistyksiä ja vapaaehtoisia, joita ilman näyttelyiden ripustus tai valvonta ei useinkaan olisi mahdollista.

Pienimpien toimijoiden kohdalla galleriatiloissa on haasteita, sillä näitä ei useinkaan ole suunnitel-

tu taiteen ripustamiseen. Näyttelyiden järjestäjät tarvitsevat usein myös yllättävän paljon apua ripustamiseen, ja aina toimijoilla ei ole sopivaa henkilökuntaa. Erityisesti nykytaiteen esitystekniikat vaativat omanlaistaan teknistä osaamista. Myös tilojen kunnossapitoon kaivattaisiin asiantuntevaa ja vastuullista toimijaa.

Useat toimijat kaipaavat ja ehdottavat yhteistoimintaa muun muassa markkinoinnin, tiedottamisen ja tiedon jakamisen saralla. Kesänäyttelyitä järjestävien toimijoiden verkostolle ja yhdessä tekemiselle on selvästi tarvetta. ”Tampereella toimii gallerioiden verkosto, mutta olisi hienoa, jos ammattitaidetta esittelevät Tampereen seutukunnan tai Pirkanmaan galleriat voisivat tehdä esimerkiksi markkinointiyhteistyötä”, pohtii kulttuurituottaja **Anu Muurinen** Pirkkalan kunnasta.

Tieteen ja taiteen vuoropuhelua Luopioisissa

Pälkäneellä Luopioisten kirkonkylällä, Mikkolan pi-
hapiirin luhtiaitassa ja jyvämäkasiinissa avautuu joka
kesä kiinnostava *Muodonmuutoksia ry:n* (MuMu)
organisoima näyttely, jossa taide käy vuoropuhe-
lua tieteen kanssa. Näyttelyitä edeltävät kulloisen-
kin teeman mukaiset tiedeluennot sekä kesäleirit
taiteen- ja tieteentekijöille.

”Vielä viime vuosisadalla kvanttifyysikot saivat
virikkeitä **Wallace Stevensin** runoista, ja **Rene Ma-
gritten** maalaustaide on vaikuttanut useampaankin
tieteenalaan. Tiede ja taide ruokkivat yhä toisiaan.
MuMulla on kuitenkin päämääränä lisätä tähän
yhtälöön kolmas osapuoli eli yleisö”, kertovat **Tiina
Poutanen** ja **Outi Nummi**, MuMun kantavat voimat.

Näyttelyt ovat usein monitaiteisia sisältäen
mm. tarinallisia ääniteoksia. Kussakin näyttelyssä on
teema, esimerkiksi lehtivihreää ja yhteyttämistä kä-
sitellyt *Klorofylli - valoherkkä pigmentti* tai laajempi
teemasto kuten *Elämän verkostot*, joka käsitteli
biologian ja maantieteen lisäksi aivojen ja mielen
toimintaa. Ensi kesän teema on Uudistuva elämä.
Mukana ovat ainakin taiteilijat **Helinä Hukkataival**,
Merja Tanhua, **Hans Viebrock**, **Minna Soraluoma**,
Matti Kuronen, **Tiina Jaakkola**, **Helinä Huotari** ja
Tiina Poutanen sekä muutama kirjailija ja tutkija.

Muodonmuutoksia ry:n toimintaa tukevat
lukuisat vapaaehtoiset. Toiminnan lisääntyessä
(esimerkiksi residenssin osalta) myös henkilökun-
nan tarve kasvaa, joten ”huoltovarmuus” on jat-
kuvasti vaakalaudalla. ”Jaksavatko samat vapaa-
ehtoiset olla mukana toiminnassa myös tulevana
vuosina”, pohtii Tiina Poutanen. ”Vähäiset resurssit
haittaavat sekä sisällöllisesti että teknisesti erityi-
sesti moniaististen, tarinallisten ja immerssiivis-
ten tilateosten toteuttamista. Näyttelytekniikka
vaatii osaavaa henkilöstöä ja tekniikan uusiminen
syö vähäisiä resursseja. Myös markkinoinnin, tun-
nettuuden, saavutettavuuden ja esteettömyyden
saralla on haasteita”.

Yhdistys- ja näyttelytoiminta on kuitenkin in-
nostavaa ja palkitsevaa. ”Suurimpia iloja ovat
mielenkiintoiset luennot, leirit, uusien tieteen ja
taiteentekijöiden mukaantulo sekä tietenkin näyt-
telyiden valmistuminen. Kohtaamiset näyttelyissä
ja yleisön hyvä palaute ilahduttavat ja kannustavat
jatkamaan”, toteavat Poutanen ja Nummi yhteen
ääneen.

Johanna Kangas

”Klorofylli” -näyttelyssä v. 2019 oli esillä Heta Laitakarin veistoksia ja Heli Mäkisen maalauksia.

Kuva: Outi Nummi

Kuhmalahden Taidepappila – perinteikäs taiteilijavetoinen kesänäyttely ja taiteilijakoti

Keramiikkataiteilija **Teemu Luoto** muutti vaimonsa **Raijan** kanssa Kuhmalahden vanhaan pappilaan yli 50 vuotta sitten aikomuksenaan yhdistää saman katon alle koti, työhuone ja näyttelypaikka. Pappilasta tuli taidepappila ja sen isännästä säännöllisten kesänäyttelyiden järjestäjä. Ensi kesänä *Kuhmalahden Taidepappilassa* järjestetään 53. näyttely, johon tuttuun tapaan kutsutaan kuvataiteilijoilta sekä läheltä että kauempaa. Näyttelyssä on aina esillä myös Teemu Luodon keramiikkaa. – Talven jälkeen on kiva kuulla näyttelyvieraiden uutiset, jakaa ilot ja surut ja onnistumiset. Ihmiset ovat ihania. Täällä ei syrjitä ketään, vakuuttaa Teemu Luoto.

Taidepappilan kävijämäärät ovat selkeässä nousussa. Uusia ystäviä tulee mukaan toimintaan koko ajan. Vuonna 2019 perustettu Taidepappilan Ystävät ry mahdollistaa niin satunnaisten kävijöiden kuin aktiivijäsenten tulemisen osaksi Taidepappilan yhteisöä, vapaaehtoistyön tekemisen ja Taidepappilan tukemisen.

Aaron Helo, tuore toiminnanjohtaja ja taidemaalari, on ottanut – tai saanut, kuten hän korjaa – vetovastuun Taidepappilassa. – Minulle Taidepappilaan muuttaminen on ollut ikään kuin palaaminen kotiin. Paikka on minulle rakas ja niin se on monelle muullekin, Helo kertoo.

Teemu Luoto on toki edelleen hengessä mukana ja päätöksiä tehdään yhteisymmärryksessä. Ikääntyminen tuo kuitenkin Luodolle haasteita ja siksi on ollut tarpeen luoda turvaverkkoa, jotta hän voisi asua mahdollisimman pitkään taiteilijakodissaan. Helo hoitaa tänä vuonna tapahtumien järjestämisen ja verkostoitumisen lisäksi näyttelyn kuratoinnin. Tulevina vuosina taiteilijoiden valintaan keskittyy laajempi jury. Ajatuksena on rakentaa Taidepappilaan lähitulevaisuudessa residenssimökkejä taiteilijoille, joten monenlaisia projekteja ja taustatyötä riittää.

Viime vuonna oli tärkeä vuosi, sillä silloin perustettiin *Teemu Luoto taidesäätiö sr*, jolla pyritään turvaamaan Teemu Luodon elämäntyö ja Taidepappilan kehittymisen Luodon toivomaan suuntaan myös tulevaisuudessa. – Tänä kesänä taiteilija **Maaria Märkälä** on vastuussa kesänäyttelyn ripustuksesta, minä naputtelen vasaralla nauloja ja teen mitä käsketään. Taidepappilassa toiminnanjohtaja on välillä myös talonmies ja miksei puutarhurikin, Aaron Helo naurahtaa ja jatkaa: – On ollut ilo huomata, kuinka paljon olen saanut apua Taidepappilan asioiden hoitamiseen. Kuhmalahtelaiset ovat mukavaa ja avuliasta porukkaa, yksin ei ole tarvinnut puurtaa.

Johanna Kangas

Teemu Luoto työhuoneellaan Kuhmalahden taidepappilassa.

Kuva: Seppo Aura

Kuhmoisten kesänäyttelytoimintaa

Kuhmoisissa on jo pitkään ollut vireää kesänäyttelytoimintaa. Kunnassa ovat pääkirjaston hallinnoimat kirjaston ympärivuotinen galleriatila sekä kesäisin auki oleva Riihigalleria.

Riihigalleria on Suomen toiseksi vanhin kesänäyttelygalleria. Sen on perustanut vuonna 1968 taiteilija **Niilo Suojoki**, joka kokosi gallerian viidestä riihestä, jotka ostettiin ja siirrettiin paikalle. Linjana näyttelyissä on saada useamman taiteilijan yhteisnäyttely, jotta nähtävää olisi monipuolisesti. Riihigalleriaan on avoin haku vuosittain.

Kesänäyttelytoiminnan haasteena on viime vuosina ollut työntekijän löytäminen lipunmyyntiin ja näyttelyvalvojaksi. Haasteisiin lukeutuvat myös gallerian syrjäinen sijainti, tien huono kunto sekä gallerian kunnossapito. Yksi iso haaste on markkinointi ja viestintä. Mainostaminen lehdissä on tullut yhä kalliimmaksi, joten tässä osa-alueessa toivoisin verkostomaista yhteistyötä muiden näyttelytoimijoiden kanssa. Mainostakaamme myös toistemme hienoja kohteita!

Iloja tuki on monia. Syrjäinen sijainti on myös ollut vetovoimatekijä. Monet asiakaspalautteet kehuvat ympäröivää luontoa sekä paikan ainutlaatuisuutta metsän keskellä ja kosken partaalla. Meillä on myös erittäin hyvin toimiva yhteistyö kyläyhdistyksen kanssa. He ottavat kesäisin hoitaakseen gallerian kahvion, joka on tärkeä osa asiakaskokemusta. Iloihin ehdottomasti kuuluu myös toimiminen taiteilijoiden kanssa sekä se innostus näyttelyn kuratoimisesta ja rakentamisesta.

Eeva Markkanen, erikoiskirjastovirkailija

*Riihigalleria sijaitsee Päijälän kylällä
rauhallisessa metsämiljöössä.*

Kuva: Kuhmoisten kunta

Kirjakaupalla myös galleria ja residenssi

Vinhan kirjakaupan toimintaan Ruovedellä kuuluu galleria, jossa on näyttelyitä läpi vuoden. Galleria toimii kutsuperiaatteella ammattitaiteilijoille. Näyttelymme ovat useimmiten myyntinäyttelyitä. Galleria aloitti toimintansa Vinhan avajaisten yhteydessä huhtikuussa 2023. Näyttelyitä on ollut taiteen eri aloilta, niin sarjakuvaa *Fingerporin* myötä kuin grafiikkaa **Esa Riipan** näyttelyssä. Öljyvärimaalauksia oli esillä turkulaisen **Erika Adamssonin** töissä ja ensimmäinen kansainvälinen taiteilijamme oli ruotsalainen **Erik Johansson**. Olemme tehneet hyvin toimivaa yhteistyötä Ruoveden kunnan Kulttuuriparantolan kanssa.

Vinhan galleria toimii siis läpi vuoden, mutta päänäyttelymme sijoittuvat kesäkauteen. Tulevan kesän ensimmäinen näyttely *Kamala luonto* vie jälleen sarjakuvan maailmaan. Se avautuu *Hidasta elämään* -festivaalin yhteydessä kesäkuussa. Loppukesän näyttely puolestaan avautuu aina Vinhan kirjajuhlien alkajaisiksi heinäkuun viimeisenä viikonloppuna. Tulevana kesänä saamme nauttia belgialaisen kuvataiteilija **Albert Pepermansin** upeasta taiteesta. Taiteilija osallistuu myös kirjajuhlien ohjelmaan.

Haasteena ja rajoitteena meillä on gallerian pieni koko ja se, että lähes kaikki seinät ovat rikkiäisiä eli niissä on joko ikkuna tai oviaukko. Isoa yhtenäistä seinäpinta-alaa ei ole.

Vinhan kahvihuone toimii pop up-tilana, jossa on helppo järjestää lyhyitäkin näyttelyitä. Ensimmäinen pop up -näyttelymme oli **Heli Laaksosen** ihastuttavat piirrosoriginaalit. Pop up -tila palvelee myös residenssitaiteilijoita, vaikkapa kuvittajat voivat halutessaan järjestää residenssin kuluessa näyttelyn. Myös gallerian näyttelyiden on mahdollista laajentaa kahvihuoneeseen. Suunnitteilla on laajentaa kesäkausien näyttelytoimintaa tulevaisuudessa myös viereisen Ritoniemen kartanon navetan ylisille.

Vierailu Vinhalla hemmottelee taiteen ja kirjan ystävää.

Kuva: Pasi Vainio, Vinhan kirjakauppa

Vinhan residenssi on ammattitaiteilijoille ja toimii jatkuvalla haulla. Vinhan majoituskerros on residenssikäytössä pääsääntöisesti talvikuukaudet ja matkailijoiden käytössä kesäkuukaudet. Ensimmäinen residenssikausi on sujunut hyvin: Vinhassa on työskennellyt kirjailijoita, toimittajia, tietokirjailijoita, muusikoita ja kuvataiteilijoita. Kuvataiteilijoille Vinhassa ei ole työtiloja, mutta yhteistyökumppaneidemme kautta he pystyvät edullisesti vuokraamaan sellaisen tarvittavaksi ajaksi. Residenssistä on tullut hyvää palautetta ja ensimmäinen kirja, joka osittain kirjoitettiin meillä residenssissä, on jo julkaistu.

Kati Pihkanen, tuottaja

Taide ja verkostot innostavat Tyrvään pappilan Kivinavetassa

On mielenkiintoista toimia yksityisenä toimijana taide-näyttelykentässä. Kuuden toimintavuoden jälkeen on tunne, että tieto Tyrvään pappilan Kivinavetan kesä-näyttelyistä on levinnyt ainakin Pirkanmaalla. Ryhmä-matkoja suunnittelevat tahot sekä yksittäiset ihmiset osaavat jo kysyä, mitä meillä tapahtuu seuraavana kesänä. Koen tämän helpottavana ja pitkän puurtami-sen tuloksena. On haastavaa saada pysyvä asema tai-denäyttelytoiminnassa, kun toimintaa on vain kesäisin.

Partnoksen *Art Pappila* -taidetoiminnassa asioita on vienyt eteenpäin omistajien ja työntekijöiden luon-tainen kiinnostus taiteeseen ja halu rakentaa mielen-kiintoisia näyttelyitä yleisölle. Olemme oppineet alasta valtavasti tekemällä ja konkareilta kysymällä. Kiinteä yhteistyö taiteilijoiden kanssa on ollut aivan välttä-mätöntä, että saadaan kaikkia miellyttävä lopputulos. Olen kokenut sen aina mielenkiintoisena prosessina.

Uusien ideoiden keksiminen ja eri mahdollisuuksien kartoittaminen vaatii aikaa ja rohkeutta, mutta myös suhteita. Asioiden edistäminen on helpompaa, kun on joku tuttu ihminen, jonka puoleen voi kääntyä.

Toimiminen omalla budjetilla tuo vapautta, mutta asettaa myös rajoituksia. Kaikkia ideoita ei aina pystytty toteuttamaan, vaikka haluttaisiinkin. Vaikka kesänäyt-telytoiminta ei ole kovin tuottavaa, pyrimme siihen, ettei siitä tule isoja tappioitakaan. Ulkopuolista tukea emme toiminnallemme saa.

Sisäänpääsymaksun (5 €) olemme halunneet pitää alhaisena, ettei se muodostuisi kynnyskysymykseksi kenellekään. Olemme halunneet mahdollistaa näytte-lyvierailun mahdollisimman monelle. Koululuokilta ja erityisryhmiltä emme ota pääsymaksua.

Haastetta olemme kokeneet erityisesti tiedottami-nessa ja markkinoinnissa. Budjettimme ei ole iso, joten mahdollisimman tehokkaan mainonnan tekeminen on tärkeä osa toimintaamme. Pienempien toimijoiden on vaikeampi saada sanaa leviämään taidenäyttelyistä kiinnostuneelle yleisölle. Muut mediat kuin paikallis-lehdet eivät julkaise tiedotteita, saati tee artikkeleita omasta aloitteestaan. Suuremmilla ja nimekkäämmillä organisaatioilla tämä on ehkä helpompaa.

Uskon, että verkostoituminen muiden alan toimi-joiden kanssa helpottaisi tekemistä. Viimeisimmät taidealan kuulumiset ja vinkit, jotka liittyvät näyttely-toimintaan ja sen rahoittamiseen ovat aina tervetul-

Tapahtumatalo Tyrvään pappila on tuottanut kesä-näyttelyitä vuodesta 2018 Kivinavettaan, joka kuuluu pappilan vanhempaan rakennuskantaan.

Kuva: Helimaaria Utriainen

leita. Samoin muiden järjestämien taidenäyttelyi-den markkinointi omissa näyttelytiloissamme on pienintä, mitä voimme tehdä. Riittää, kun toimittaa meille julisteen ja esitteitä.

Meille on ollut tärkeää keksiä aina jotakin uutta ja innostavaa. Vaikka käytännön järjestelyitä kesän suuren taidenäyttelyn suhteen on paljon, oma innostus tuo energiaa. Koen, että tätä työtä tehdään sydämellä ja luovalla hulluudella. Jos asiaan ei liittyisi oma intohimo ja uteliaisuus taitee-seen, ei tällaista massiivista tuhannen palan pala-peliä välttämättä jaksaisi vuodesta toiseen.

Tyrvään Pappilan Kivinavetan ensi kesän taide-näyttely on viiden taiteilijan yhteisnäyttely. Esille tulee **Osmo Rauhalan, Joel Sieversin, Vilma Pi-menoffin, Sakari Vinkon** ja **Johanna Lumpeen** teoksia.

Helimaaria Utriainen, creative manager
sijoitusyhtiö Partnos Oy:ssä

Kotimuseo on kokonaistaideteos

PÄLVI MYLLYLÄ

Kirjoittaja on Visavuoren museonjohtaja.

Kotimuseot ovat museomaailman sisällä aivan omanlaisiaan. Kotimuseot eivät voi yleensä erotella kokoelma- ja näyttelytoimintaa toisistaan, sillä siinä missä muissa museoissa kokoelmista valitaan ja kootaan näyttelyitä, kotimuseoissa kokoelmat ovat usein yhtä kuin näyttely. Kotimuseoiden kokoelmat ovat kulttuurihistoriallisia, mutta samalla ”kokoelma”-sana saa laajempia merkityksiä: kotimuseoiden kokoelmiin kuuluvat myös rakennukset, piha ja puutarha. Ja kuten muillakin kulttuurihistoriallisilla museoilla, kotimuseoiden kokoelmiin kuuluu usein taidetta. Näin on myös Visavuoren museossa Valkeakosken Tarttilassa.

Visavuoren museo on taiteilijakotimuseo, mutta samalla toimimme myös taidemuseona. Järjestämme vuosittain taidenäyttelyitä, joiden ideat ja aiheet kumpuavat Visavuoren historiasta ja sen taiteilijoista, **Emil Wikströmistä** ja **Kari Suomalaisesta**. Vaihtuvien näyttelyiden toiminnassa toimimme kuin mikä tahansa taidemuseo, tutkimme aiheita, lainaamme taideteoksia toisilta museoilta ja esittelemme ne uudessa kehyksessä.

Oma taidekokoelmamme poikkeaa kuitenkin perinteisen taidemuseon kokoelmista. Olemme keskittyneet vain kahden taiteilijan tuotantoon, ja molemmissa kokoelmissa on omat erikoisuutensa.

Kari Suomalaisen tytär Lilli Earl ja vaimo Lippe Suomalainen tutustumassa Kari-paviljongin taidenäyttelyyn.

Kuva: Päivi Myllylä

Visavuoressa museon kokoelmiin lasketaan kuuluvan myös Emil Wikströmin suunnittelemat rakennukset sekä pihapuutarha. Wikströmin ateljeen tähtitorni on yksi museon erikoisuuksista.

Kuva: Päivi Myllylä

Emil Wikströmin veistoksien osalta kokoelmamme sisältävät pääosin harjoitelmia ja veistosten osia, voisi ehkä sanoa ”sekundäärisiä” sikäli, että vaikka veistos olisi lopullinen, meidän versiomme ei ole lopulliseen materiaaliin toteutettu. Koska kuitenkin olemme kotimuseo, joka esittelee taiteilijan kokonaisvaltaisesti – hänen työtilansa, kotinsa, perheensä ja harrastuksensa – se ei haittaa. Taiteilijan työtilassa keskeneräiset työt istuvat ympäristöön – paremmin, kuin ne muutammat harvat lopulliset veistokset, jotka kokoelmissamme ovat. Kokoelmamme marmorinen *Marjatta*-veistos kertoo itse asiassa ihan omaa tarinaansa taiteilijan arjesta: se on epäonnistunut kauppa. On suuri tappio kuvanveistäjälle, jos suuritöinen veistos jää myymättä.

Kari Suomalaisen kokoelma on taidemuseon näkökulmasta vielä pulmallisempi. Karin piirrokset ovat toki taideteoksia, mutta niillä on kuitenkin toinen, oleellisempi tarkoitus: ne oli tarkoitettu päivän piirroksiksi, ajankohtaisiksi kommentteiksi. Niitä ei siten voi irrottaa asiayhteydestään ja useimmiten niiden ymmärtämiseksi tarvitsee jonkun verran taustatietoja ja historian tuntemusta. Pilapiirrokset olivat ensisijaisesti tarkoitettu painettaviksi, eivätkä alkuperäisinä esiteltäviksi kodin tai museon seinillä. Ko-

Emil Wikströmin luonnos Tampereella sijaitsevaan Pohjan neito -suihkukaivoon.

Kuva: Päivi Myllylä

kelmaamme kuuluu lukuisia kopioita alkuperäisistä piirroksista, sillä Kari myi aikanaan alkuperäisiä kuvia niitä haluaville. Visavuoren museolle ei ole minkäänlainen ongelma esittää kuvista – taideteoksista – kopioita ja skannattuja tulosteita. Tärkeintä kuvissa on sisältö, ei se, onko piirros alkuperäinen vai ei.

Näyttelyn määritelmä kotimuseoiden kohdalla venyy samalla tavalla kuin kokoelmien kohdalla. Kotimuseo on enemmän kuin pelkkä näyttely, se on kokonaisvaltainen kokemus, joka aistitaan kaikilla aisteilla. Visavuoressa kävijöitä autetaan näkemään ja löytämään Emil Wikströmin luovuus, joka ulottui kaikkialle. Pienet yksityiskohdat, kuten kaiverretut koristeveistot rakennuksissa, erilaiset takat, lyijylasi-ikkunat, puutarhaistutukset, värien käyttö sisällä ja ulkona, rakennusten asettelu luonnon muotojen mukaan; tämä kaikki on harkittua.

Visavuoren museo toimii niukin varoin, joten emme ole pystyneet – emmekä toisaalta halunneetkaan – tuoda uutta tekniikkaa vanhoihin mu-

Emil Wikströmin luonnoksia Elias Lönnrotin monumenttia varten Visavuoren ateljeetlassa.

Kuva: Päivi Myllylä

seorakennuksiin. Sen sijaan, että meillä olisi erilaisia kosketusnäyttöjä, lisättyä todellisuutta tai edes qr-koodeja ympäriinsä, pyrimme tarjoamaan monipuolista tietoa opastusten muodossa. Visavuori on ehtymätön tarinoiden aarreaitta ja se antaa ideoita monenlaisiin teemoihin. Tavanomaisten opastusten lisäksi meillä on voinut kuulla esimerkiksi Kalevalan tarinoita selkokielellä, vuosisatojen rakkaustarinoita, puutarhahistoriaa, viiksimallien historiaa tai vaikkapa kertomuksia veistosten mallien kauhistuttavista kohtaloista halloween-temmaisella kierroksella. Koululaisille ja opiskelijoille kerromme kuvanveistäjän monipuolisesta talosta ja kehoitamme heitä kuvittelemaan mielessään, millainen olisi oma unelmien koti, jossa voisi asua, tehdä työtä ja harrastaa kaikkia rakastamia asioita. Aina ei unelmien toteuttamisessa nimittäin kyse ole rahasta, vaan useimmiten enemmänkin luovuudesta. Siitä Visavuori on loistava esimerkki.

Toiminnanjohtaja Juha Myllylä muokkaa Kari Suomalaisen "Meidän sakkii"-pilapiirroskokoelman kansikuvaa näyttelyyn sijoitettavaksi seinätarraksi.

Kuva: Päivi Myllylä

Koppaa Keikyästä

HELI VINHA

Kirjoittaja on Keikyän Museo- ja Kotiseutuyhdistyksen puheenjohtaja

Kuvat: Keikyän kotiseutumuseo

Keikyän Museo- ja Kotiseutuyhdistys tallentaa paikallista perinnettä ja esineistöä sekä pitää kesäsunnuntaisin auki vapaaehtoisvoimin Keikyän Kotiseutumuseota. Kauden päättämme elokuussa Perinnepäivään. Tänä vuonna pääteemana on punonta, keikyäläisittäin kopan kudonta. Kopan kudonta on keikyäläistä elävää perintöä tänäkin päivänä ja juttuun on haasteltu kolmea kopan tekijää: Onni Siivosta, Raimo Haavistoa, ja Tapio Tuomista.

Keikyää (nykyisin osa Sastamalan kaupunkia) pidetään yhtenä Suomen käsityövaltaisimmista paikkakunnista. Täällä tilaton väestö työllisti itsensä mitä moninaisimmilla käsityöammateilla ja moni sai käsityöstä leivänlisää. Ilmapiiri paikkakunnalla tuki uusien käsityöalojen aloittamista. Vallalla oli ajatus, että jos jokin käsityö ei kannata, keksitään jokin uusi.

Keikyän käsityöläisyyden alkuna voidaan pitää 1830-luvulla alkanutta sarvikamman valmistusta. Tämä käsityöalan aloitti legendaksi tullut **Kampa-Matti**. Kampatyö jatkui paikkakunnalla aina muovikampojen markkinoille tuloon asti. Sarvesta valmistettua kappaa kutsuttiin ”Keikyän etsiväksi”, käytettiin sitä täiden etsimiseen. Kampatyö synnytti muitakin käsityöaloja. Sukkulan valmis-
tuksessa käytettiin kammanvalmistuksesta jäävät sarvien kärkiosat sukkuloiden kärkiin ja piippujen valmistuksessa käytettiin sarvien kärkiosia piippujen varsiosissa. Kammanteosta jääneistä hukkapaloista varsinkin naiset valmistivat nutturais-
sa käytettäviä yksivartisia piilejä ja kaksipuoleisia hiusneuloja.

1800-luvun puoltaväliä voidaan pitää paikallisen punontatyön alkuna. Kauvatsan Jalonojan ja Työtilän kylissä alkanut olkirihman punonta levisi Keikyän Villilän ja Honkolan kyliin. Olkirih-

masta valmistettiin ompelemalla lähinnä hattuja, myöhemmin myös kasseja. Olkirihmaa punoivat naiset ja keskenkasvuiset lapset. Olkirihma oli seitsemänsäikeistä ja se valmistettiin rukiin oljista. Moni hattujen ompelija teetti rihmaa ympäristön taloissa. Aluksi hatut ommeltiin käsin, myöhemmin ompelukoneella.

Olkirihmasta ja haapalastusta valmistettiin olkieli hikipohjallisia. Näissä olkirihma oli leveämpää 11-säikeistä, joka oli valmistettu hyvänlaatuisesta oljen tyvipäästä. Parisenttisestä haapalastusta punottiin tiivis levy, jonka toiselle puolelle ommeltiin vierekkäin olkirihmat. Luotan avulla tai meistin terällä, levystä leikattiin pohjallisia. Näiden reunoihin ommeltiin kanttinauhaa. Punoksien piti olla tiiviitä, sillä kosteasta materiaalista tehdyt tuotteet kutistuivat hieman kuivuessaan.

Olki- ja haapalastuhattuja sekä hikipohjallisia Keikyän museon kokoelmista sekä hattujen ompeluun käytetty ompelukone.

HAAPALASTU TAIPUU MONEKSI

Haapalastun käytön punonnassa aloitti 1870–80-luvulla **Johan Forsell** eli **Pläkki-Jussi**. Hän oli monipuolinen ammattikäsityöläinen. Niin kuin nimestä voi päätellä, oli hänen pääalansa pläkkityöt. Haapalastua kuteena käyttäen hän valmisti kangaspuilla pellava- tai kalastajanlankaloimeen kaihtimia. Valittavasti hänen kaihtimiaan ei ole säilynyt museon kokoelmissa. Valmistamansa lastuhöylän rakenteen hän piti salaisuutena mutta puuseppä **Lars Hilden** onki selville höylän rakenteen. Hilden valmisti samanlaisen höylän miniälleen **Anna Hildenille**. Siitä lähti leviämään haapalastun käyttö punontatöissä. Haapalastusta alettiin valmistamaan kapeaa lastua (3-5 mm), josta sitten punottiin samankaltaista rihmaa kuin oljesta. Haapalastusta valmistettiin aluksi hattuja. Ne eivät olleet yhtä kestäviä kuin oljesta valmistetut, mutta haapaa oli helpompi saada kuin olkia ja se oli edullisempaa.

Haapalastusta aloitettiin paikkakunnalla valmistamaan koppia 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Näihin höylättiin huomattavasti leveämpää lastua kuin rihman valmistamiseen. Lastun leveyden määrätti tehtävän kopan koko, sen ollen kolmesta viiteen senttiä. Aluksi koppia valmistettiin pärekoppien tapaan pujottelemalla lastut pysty- ja vaakasuoraan. Työn nopeuttamiseksi työtapaa muutettiin. Lastuista tehtiin ensin pohja asettaen lastut suoraan limittäin. Sitten halutun kokoisen pohjan jälkeen lastut taitettiin ylös jatkaen vinottaista pujottelua. Tästä syystä koppia kutsuttiin kierukopiksi. Pyykkipojat olivat tärkeitä apuvälineitä kopan kutomisessa, joksi työtä Keikyässä kutsuttiin. Reunat kudottiin halutun korkuisiksi, jonka jälkeen ne parrastettiin eli leikattiin tasaten sopivaan korkeuteen. Reunaan laitettiin vahvempi parraslastu ulkopuolelle. Sisäpuolen reunaan laitettavan lastun väliin laitettiin sanku muutamasta vahvemmasta lastusta, päällimmäisenä värillinen lastu. Parras viimeisteltiin kalanpyrstö-liitoksella, jossa lastut laitettiin limittäin ja liitoskohta suljettiin nupinaulalla.

Haapalastusta valmistettiin hattujen ja koppien lisäksi kasseja, joilla voitiin kantaa kevyitä kuormia. Perinteisten marjakoppien lisäksi valmistettiin avonaisia pienehköjä kontteja seinälle ripustettaviksi kampojen yms. säilytykseen ja matalalaitaisia sänggattomia koppia samaan tarkoitukseen. Marjakop-

Haapalastusta ja olkirihmasta valmistettuja hikipohjallisia Keikyän museon kokoelmista.

Haapalastukoppia ja haapalastu- sekä olkihattuja Keikyän museon kokoelmista. Kaikissa on käytetty värillistä lastua koristeena.

pia oli pienistä lastenkopista aina isoihin vahvoihin koppiin asti useampaa kokoa. Koppien lastuja myös värjättiin, etenkin reunoissa ja sangoissa värilliset lastut olivat suosittuja. Saatettiinpa koko koppa tehdä puoliksi värjätystä materiaalista. Reunoissa käytettiin punottua harkkonauhaa ja ruusukkeita koristeina.

TUOTANTO LAAJENEE

Taitava tekijä saattoi valmistaa sata koppaa päivässä. Kannattavuus perustui nopeuteen ja eri työvaiheisiin erikoistumisella. Haapalastukoppien valmistuksessa sovellettiin aikaisemmin olki- ja päretöissä käytettyjä tekniikoita luoden uusia sovellutuksia.

Haapalastutöitä ja muita käsiteollisia tuotteita kierrettiin myymässä toreilla, kaupoissa ja ovelta ovelle. Vähitellen syntyi kauppa- ja välitysyriyten verkosto. Rautatie takasi hyvät yhteydet ympäri Suomen. Jo ennen rautatietä Keikyä oli ollut hyvien maantieyhteyksien varrella.

Erityisen suuri merkitys koppien valmistuksessa ja välityksessä oli **Tuomisen** suvulla. Heidän perheessään valmistukseen osallistui lähes koko suku usean sukupolven ajan. Suku aloitti ammatin asuessaan Villilän kylässä. Teolliseksi toiminta muuttui heidän perustaessaan koppaverstaan Keikyän Pehulan kylään aivan maantien viereen Kokemaenjoen varteen. Koppaverstas työllisti oman perheen lisäksi muutamia kymmeniä työntekijöitä sekä kymmeniä kotityöntekijöitä. Koppaverstaan toiminta loppui vuoden 1974 tietämissä ja verstasrakennukset purettiin pois pian sen jälkeen. Nykyisin paikalla on puistoa ja koppaverstaan paikalla seisoo LC Äetsä/Keikyän lahjoittama **Ensio Seppäsen** suunnittelema perinnepatsas. Patsas kuvaa hyvin varhaisien vuosien käsityötuotteiden myyjää.

PERINNE ELÄÄ KOPANTEON TAITAJIEN KÄSISSÄ

Onni Siivonen meni töihin nuorena poikana (15 v.) Tuomisen koppaverstaalle v. 1959. Kolmisen vuotta hänellä vierähti siellä. Verstaalla hänen toimenkuvaansa kuuluivat valmistelevat työt ennen varsinaista kopan kudontaa. Omatoimisesti hän kuitenkin opetteli muiden mallin mukaan kopan kudonnan, mutta valmisti niitä vain omaan käyt-

Ensio Seppäsen suunnittelema Perinnepatsas Kokemaenjoen rantapuistossa Tuomisen koppaverstaan paikalla.

töönsä. Koppatehtaan jälkeen hän työskenteli lyhyen aikaa lompakkotehtaalla ja teki pisimmän uran Salmi-yhtiöiden vetoketjutehtaalla.

Onni opetti 1990-luvulla Keikyän Kyläseuran piirissä kopankudontaa. Moni paikkakuntalainen oppi kutomaan koppaa hänen opastuksellaan. Näillä kursseilla kipinän kopan tekoon sai keikyäläinen **Raimo Haavisto**, joka oli valmistanut laukkuja ammatikseen. Kopankudonta oli eläkepäivien harrastus. Sitten Raimo on valmistanut haapalastukoppien lisäksi satamäärin perinteisiä hattuja haapalasturihmasta. Rihman teon hän opetteli mallista, mutta suurempiin määriin hattua hän on käyttänyt paikkakunnalla tehtyä valmista rihmaa, joka oli aikanaan jäänyt ompelematta hatuiksi. Lisäksi Raimo on valmistanut ohuesta noin 1 sentin levyisestä lastusta kauniita jouluisia lastutähtiä.

Raimo on pitänyt runsaasti työnäytöksiä mm. Seitsemisessä, Keikyän kotiseutumuseolla ja Korteniemen perinnetilalla. Huittisten ja Sastamalan kansalaisopistoissa hän on opettanut kopan kutoamista kursseilla sekä opettanut taidon useille yksit-

täisille ihmisille. Hän teetti ison metallisen höylän lastujen höyläämiseksi, mutta on sen nyt myynyt eteenpäin toiselle alan harrastajalle. Kesällä hän kiertele tapahtumissa ja toreilla myymässä tuotteitaan.

Tuomisen viimeistä kopantekijäsukupolvea edustaa **Tapio Tuominen**. Hän syntyi verstaan rakennuksissa ja asui niissä lapsuutensa ja nuoruutensa. Jo koululaisena hän oli illat ja loma-ajat verstaalla töissä. Hän teki urakalla koppien sangoituksia. Verstaalla työntekijät erikoistuivat eri työvaiheisiin, erikseen olivat esimerkiksi kopan kutojat, värjärei ja sankoittaja. Hyvä sankoittaja saattoi sangoittaa 100 koppaa tunnissa. Armeijasta palattuana v. 1972 Tapio aloitti laukkujen valmis-

tuksen, aluksi koppaverstaan tiloissa. 1970-luvun alkuvuosina koppaverstas lopetti toimintansa ja pian sen jälkeen rakennukset purettiin.

Keikyässä käsi- ja pienteollisuus periytyivät myöhempiin aikoihin ja on ollut perustana myöhemmälle laukkuteollisuudelle. Jää nähtäväksi jatkaako kukaan koppien valmistusta muuna kuin harrastuksena. Koppien valmistaminen tänä päivänä vaatisi tuotesuunnittelua ja vanhojen työtapojen nykyi-kaistamista. Kopan valmistus on kokenut muutoksia koko valmistuksen aikana, mutta tapahtuvatko muutokset tarpeeksi nopeasti, jotta koppien valmistaminen olisi kannattavaa. Vai tapahtuuko niin kuin Keikyässä on kehitys kulkenut, kun yksi käsityö on lakannut kannattamasta, on keksitty jokin uusi.

Raimo Haavisto pitää työnäytöstä Keikyän museolla kopan kutomisesta.

PUNONTA PERINNEPÄIVÄSSÄ:

Punonta on Taito-liiton valitsema vuoden 2024 käsityötekniikka. Lisää keikyäläiseen punontaperinteesseen voi tutustua Keikyän kotiseutumuseon perinnepäivässä 25.8.2024 klo 12–16. Ohjelmassa mm. työnäytöksiä perinteisen haapalastukopan kudonnasta ja luento keikyäläisestä punontaperinteestä.

Lisätietoa Keikyän kotiseutumuseon Facebook-sivuilta www.facebook.com/keikyankotiseutumuseo

Runebergin lähteellä kohtaavat luonto ja kulttuurihistoria

OUTI LESKELÄ

Kirjoittaja on työskennellyt projektipäällikkönä Runebergin lähteen ennallistamishankkeessa

Ruovedellä on otettu ensiaskeleet Runebergin lähteen ennallistamisessa. Kyseessä on pitkä prosessi, jossa luontoarvojen lisäksi on huomioitu myös kulttuurihistoriallisia arvoja. Lähdeympäristön luonnontilaistuminen palauttaa Runebergin tuotannosta nousevia lähdekokemuksia: heijastumisen, kirkkaan veden ja elinvoimaiset purkauspisteet.

Runebergin lähde on Ruovedellä sijaitseva luonnonsuojelualue ja kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Lähde on saanut nimensä kansallisorunilija **Johan Ludvig Runebergiltä**, joka työskenteli Ruovedellä kotiopettajana puoli vuotta vuonna 1825 ja sai lähteistä innoitusta kirjalliseen

tuotantoonsa. Mahdollisia Runebergin taiteeseen vaikuttaneita lähteitä löytyy muiltakin paikkakunnilta, mutta Ruoveden Runebergin lähde on näistä tunnetuin – osittain kokonsa ja voimakkaan virtaamansa takia, osittain siihen Runebergin kuoleman jälkeen luodun mystisen kytköksen takia. Vuonna 1878 Ruovedellä merkittiin muistiin, kuinka joutsen laskeutui Runebergin kuolinpäivänä surullisesti valittaen lähteelle lepäämään. Tämä muisto kiinnitti lähteen osaksi Runebergin muistelupaikkojen ketjua ja teki siitä suosituksen matkailukohteen.

Alun perin luonnontilainen Runebergin lähde ympäristöineen on muuttunut huomattavasti viimeisen sadan vuoden aikana pääasiassa lisääntyneen matkailun ja ihmisvaikutuksen takia. Lähteen ympäristöön rakennettiin silta, pato, hirsikehikko ja pitkospuut. Kasvillisuutta poistettiin, lähdealtaan reunoja vahvistettiin soralla, lähteen pohjaa ruopattiin, ja onpa lähde lähes kuivunut 1920-luvulla liian voimallisten kunnostustoimien takia. 2000-luvulle tultaessa lähde on alkanut kärsiä voimakkaasta leväisyydestä ja sen vedenlaatu on ollut ajoittain juomavedeksi kelpaamatonta. Lähteen kunnostussuunnitelma hyväksyttiin vuonna 2019 ja Pirkanmaan ELY-keskus myönsi vuonna 2020 poikkeusluvan ennallistamistoimenpiteille, jotka toteutettiin kesän 2023 aikana.

Ennallistamis- ja ympäristöhankkeissa tulee ottaa huomioon

Runebergin lähde 1800-luvulta. Kyseessä on mahdollisesti vanhin Runebergin lähteestä otettu kuva.

Kuva: Svante Lagergrén, Åbo Akademis bildsamlingar

erilaisia päällekkäisiä ja toisiinsa kytkeytyviä tarpeita, toiveita ja arvoja – osa synergisiä ja osa ristiriitaisia. Runebergin lähteen tapauksessa tärkeimmät arvot ovat luonnonsuojelullisia ja kulttuurihistoriallisia, muita ovat mm. matkailun tarpeet, kuntalaisten toiveet sekä lähiympäristön vaikutus. Tässä hankkeessa kulttuurihistoriallisia arvoja lähdettiin etsimään Runebergin tuotannosta, josta löytyvät Runebergille tärkeät lähdekokemuksen avaimet. Tarkoitus oli löytää tapaa, jolla kaikkia keskeisiä arvoja voidaan edistää yhdessä ja erityisesti Runebergin tuotannon henkeä kunnioittaen.

LÄHTEET RUNEBERGIN TUOTANNOSSA

Tunnetuin Runebergin lähdekuvauksista on runo *Lähteellä*. Runossa Runeberg rinnastaa lähteen pinnalta vuoroin kuvastuvat pouta- ja myrskypilvet oman sielunsa vaihtuviin keveisiin ja raskaisiin mielialoihin. Tämä oli tyypillistä 1800-luvun alun romantiikassa, jolloin luonnonilmiöiden avulla pyrittiin kuvaamaan ihmisen syvimpiä tunteita.

*Näin sinuun katson, miettien
myös omaa sieluain,
niin moni pilvi kultainen
sen hyvästeli vain,*

*ja moni synkkä pilvi toi
yön sieluun varjoineen,
ja saapui nopeasti, oi,
mut lähti verkalleen!*

(Johan Ludvig Runeberg: Runoja II-III, 1983, suom. Tarmo Manelius)

Runoelma *Hanna* on Runebergin monista lähdeteoksista syvällisimpiä ja merkittävimpiä. Hannassa toisensa vasta tavanneet nuoret näkevät lähteen peilin kautta sielujensa syvyyksiin ja aito rakkaus syttyy. Runebergia suomentaneen professori **Teivas Oksalan** mukaan tämä myyttinen rakkauden totuuden lähde, joka rakastetun kuvan peilaamalla varmistaa molemminpuolisen rakkauden, on ollut tunnettu kirjallisuudessa jo satoja vuosia.

*Lähde kun peilinä on, tytön silmä jo huomasi vieraan
hahmon, huomaamatta hän uskoi vain näkevänsä
piirteet kalliit nuo, yhä katseli niin varomatta,
kunnes äkkiä tuo hymysuin tytön kohtasi katseen.*

(Johan Ludvig Runeberg: Hanna, 2001, suom. Teivas Oksala)

Syvämmän tason tunteiden herättämisen lisäksi *Hannassa* kuvaillaan myös tyypillistä runebergilaista lähdettä: koskematonta ja luonnollista.

*Tultiin lähteen luo. Se on taivaan kirkkaudesta
kuulas, ehtymätön, lepopaikkana kukkien vuode,
niin kuin ihmisen silmä se rauhaa rikkumatonta
henkii, välkehtii, elon sykkii valtimo alla.*

(Johan Ludvig Runeberg: Hanna, 2001, suom. Teivas Oksala)

Runossa *Poika ja lähde* suuttunut poika kiroaa lähdettä, joka ei säilytä rakkaan suloisia kasvoja peilissään tämän poissa ollessa. Lähde kääntää vastuun pojalle, jonka sydämen kuuluisi tuntea rakkautta – rakkauden totuuden lähde ei peilaa kuin aitoja tunteita.

*Pahempi on, että sinun omassa sydämessäsi,
että sinun oman rintasi lämpimän lähteen pinnalla
hänen kuvansa harvoin viipyy,
vaikka hän seisoo suloisena silmiesi edessä.*

(Johan Ludvig Runeberg: Idyllejä ja epigrammeja, 2004, suom. Risto Ahti)

Torpan tyttö -runossa asetelma on päinvastainen; tyttö näkee rakastettunsa kuvan lähteen pinnalla peilautuen jopa tämän kuoleman jälkeen osoituksena rakkauden syvyydestä.

*Neito itketty, oi ihanainen,
sinilähtees vettä nuorukainen
juo ei enää; vaalii muistos taikaa,
nähdén sinut siitä kaiken aikaa.*

(Johan Ludvig Runeberg: Runoja I, 1987, suom. Tarmo Manelius)

Lisäksi lähteet mainitaan ohimennen tai osana muuta kokonaisuutta ainakin runoissa *Muuttolinnut*, *Kevään aamu*, *Paimenpoika*, *Minun päiviäni* ja *Älä samenna tytön sielua!*.

Helsingin yliopiston estetiikan ja nykykansain kirjallisuuden professori **Yrjö Hirn** tiivistä Runebergin lähdekokemuksen tutkimuksissaan rauhalliseksi vedenpinnaksi, josta tuulen liikuttamat pilvet peilautuvat, mutta joka ilman kosketustakin väreilee valoa syvältä elämän suonesta. Lähde on kuvastin, jonka kautta voi peilata reaali maailman ympäristöä sekä symbolitasolla ihmisen syvimpiä tunteita, etenkin aitoa rakkautta. Vesi ei siten voi olla samea eikä pinnalla voi kellua levämattoja, jotka haittaavat heijastumista. Lähde on myös paikka nuorten ja rakastavien kohtaamiselle, yksityiselle mieltiskelylle ja janon sammuttamiseen. Runebergin kuvaamissa lähteissä aistittava luonnon salaperäinen voima ilmenee heijastumisen lisäksi purkautumispisteissä, jotka tuovat raikasta vettä syvältä ja mahdollistavat osaltaan lähde-ekosysteemin omaisuuden.

ENNALLISTAMISHANKKEEN TOIMENPITEET KESÄLLÄ 2023 JA NIIDEN VAIKUTUKSET

Ensimmäisenä tehtävänä purettiin vanha puupato, joka oli nostanut vedenpinnan liian korkealle. Puupadon tilalle lähdepuron suulle rakennettiin pohjapato pyöreistä luonnonkivistä mukaillen luonnontilaista kynnystä. Pohjapadon tarkoitus on pitää

vedenpinta halutussa korkeudessa ja estää eroosiota. Lähdeallasta reunustava hirsikehikko poistettiin ja tilalle maisemoitiin loiva suojavyöhyke, joka saa kasvittua luonnollisesti luoden luonnontilaiset olot lähdealtaan ympäristöön ja pidättäen ympäristöstä mahdollisesti tulevaa ravinteikasta pintavaluntaa. Osa puupadosta ja hirsirakenteista jätettiin paikalleen lähdekasvillisuuden kasvualustaksi ja maamassoja pidättämään, mutta myös muistoksi aiemmista historiallisista kerrostumista. Työ tehtiin käsivoimin ilman suuria koneita kohteen luonnonsuojelullisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen suojelemiseksi. Lähdepuron ylittävä silta voidaan uudistaa yksinkertaisemmaksi sen tullessa käyttökänsä päähän, mikä luonnonmukaistaa maisemaa.

Ennallistaminen on pitkä prosessi, jossa otettiin kesällä 2023 ensimmäinen askel. Johtopäätöksiä tuloksista ja vaikuttavuudesta voi tehdä kunnolla vasta vuosien päästä. Elokuussa 2023 oli kuitenkin jo nähtävissä, että vanhan puupadon poistaminen lisäsi veden vaihtuvuutta, minkä oletetaan parantavan vedenlaatua ja poistavan levää. Vedenpinta laski lähelle vuonna 1878 mitattua tasoa ja purkauspisteiden määrä lisääntyi. Vedenpinnan laskun paljastamalle uudelle maalle sekä suojavyöhykkeelle ilmaantui uutta kasvillisuutta vain muutama kuukaudessa.

Yrjö Hirn on teoksessaan *Runebergskulten* (1935) todennut, että mikä tahansa kirkas ja puhdas vesi, joka purkautuu maasta ja heijastaa pilviä, on Runebergin runojen lähde. Ja oikein Runebergin

Ennallistaminen toi näkyville lisää purkautumispisteitä.

Kuva: Outi Leskelä

lähde olisi se, jota runoilijan ihailijat huolellisimmin hoitavat. Lähivuosina on tärkeää panostaa pitkäjänteiseen ja oikeanlaiseen kunnossapitoon ja vaikutusten seurantaan, jotka mahdollistavat lähteen hyvinvoinnin, luonnontilan ja ekologisen tasapainon palautumisen sekä kulttuurihistoriallisten arvojen säilymisen. Paras lääke on jättää lähde ympäristöineen rauhaan ja antaa luonnon toipua. Koska luonnontilaan ennallistaminen muuttaa

lähteen ulkonäköä aikaisemmasta ja tottuminen uuteen kestää aikansa, on viestinnässä keskeistä innostaa kuntalaisia ja matkailijoita ymmärtämään sitä tunnetta, joka Runebergilla oli hänen viehättyessään ja saadessaan innoitusta luonnontilaisista lähteistä. Runeberg itse oli suuri luonnonystävä ja vietti paljon aikaa luonnossa, joten hän todennäköisesti nauttisi luonnontilaisemmaksi muuttuvasta nimikkolähteestään.

Vanhat patorakenteet purettiin käsityönä alueen rauhoitussääntöjä kunnioittaen.

Kuva: Outi Leskelä

Säästetty osa vanhaa puupatoa.

Kuva: Outi Leskelä

Runebergin lähde ennallistamistoimenpiteiden jälkeen.

Kuva: Outi Leskelä

MUSTAPAITAA VÄRIKKÄÄMPI TAITEILIJASIELU –

Heikki Asunnan perintö elää Ruovedellä

HARRI ASUNTA JA SEPPO RANTANEN

Kirjoittajista Harri Asunta on Heikki ja Iris Asunnan Säätiön puheenjohtaja sekä taiteilijan pojanpoika ja Seppo Rantanen on Säätiön perustajajäsen

”Tällaista kohdetta ei voi enää löytyä maastamme, niin ainutlaatuinen se on kansalliselta aineistoltaan, kunnoltaan ja määrältään,” sanoivat erittäin innoissaan olevat asiantuntijavieraamme ja viestimet.

Ruovedellä vaikuttaneen monipuolisen taiteilijan Heikki Asunnan syntymästä tulee kuluneeksi tänä vuonna 120 vuotta. Taiteilija-ateljeeseen, sen museohenkiseen kokoelmaan ja kotitaloon pääsee tutustumaan kesäisin 1-2 viikkoa aina heinäkuun alussa tai sopimuksen mukaan. Juhlavuoden kunniaksi Heikki ja Iris Asunnan Säätiö järjestää juhluvuoden näyttelyn Ruoveden Viljamakasiinissa.

LAPSUUS

Uuno Taavi Heikki Asunta syntyi perheen esikoisena Vilppulassa 25.6.1904. Äiti **Elvi Ikkala** oli Ruoveden Hanhonkylän Ylä-Korpulan tytär, vanhaa ruoveteläistä Ikkalan sukua; isä **Ernst Henrik Asunta** oli kotoisin Keuruulta. Siellä on sukua tänä päivänäkin, ja Keuruulta Jyväskylään vievän tien varrella voi nähdä tienviitan Asunta. Perhe muutti Ruovedelle Ylä-Korpulaan vuonna 1909, Tampereelle vuonna 1911 ja jo parin vuoden kuluttua Juupajoelle, kunnes palasi Ylä-Korpulaan vuonna 1917.

Heikki Asunta aloitti koulutiensä kiertokoulussa, jatkoi kansakoulussa Juupajoella. Syksyllä 1917 hän meni oppikouluun Tampereelle, mutta sisällissota keskeytti opinnot. Koulunkäynti jatkui Ruoveden Ritonien kartanossa ja vuodet 1920–22 Tampereen Suomalaisessa Yhteiskoulussa. Asunnan enenevä kiinnostus kirjallisuuteen ja kuvataiteeseen heräsi jo nuoruusvuosina. – Muut talon nuoret olivat heinätoissa, Heikki se vaan taiteili talossa!

VAELLUSVUODET

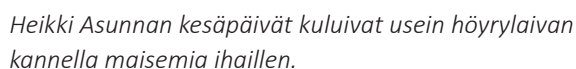
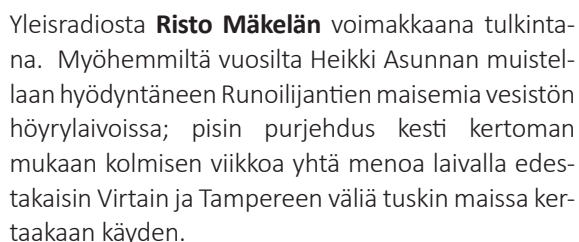
Heikki lähti piirustusopettajan kehotuksen mukaan 18-vuotiaana ”taiteen tielle” opiskelemaan Suomen taideyhdistyksen Piirustuskouluun. Opiskelu Ateneumissa jäi kahteen lukuvuoteen 1922–23. Seurasivat vaellusvuodet eri puolella maata, mm. Korpilahdella ja useana kesänä Suursaassa, jota hän kutsui Suomen Capriksi sekä opintomatka Pariisiin 1927.

Heikki Asunta, **Martti Merenmaa** ja **Einari Vuorela**, kolme kaverusta, joutuivat 1920-luvun lopulla niin kutsutusti samalle suunnalle ja turneelle. Mutta sitten tuli ankara arki, rahat loppuivat. Asunnan ideoimana trio kirjoitti vuorokaudessa kukin 15 runoa, ja Gummerus-kustantajalta saaduilla ennakoilla he saivat maksuun piikissä olleen hotellilaskun Jyväskylässä. Tuloksena syntyi teos *Kolmen teinin lauluja*, joka sai hyvän vastaanoton ilmestytessään vuonna 1928.

Asunta asui vuonna 1931 Lapualla. Hänen kerrotaan olleen IKL:n nuorten eli Sinimustien perustajajäsen, ja hän toimi *Sinimusta*-lehden päätoimittajana. Asunta julkaisi isänmaallisia runoja noina aikoina vauhdilla teos/vuosi. Lisäksi hän oli mukana tuotantotoineen kirjailijoiden isänmaallisessa aikakauslehti *Pohjatuulessa* ja sai myös taiteilla **Vihtori Kosolan** kirjoittamien muistelmien kansilehden.

Vaellusvuosiin voisi liittää Asunnan kiintymyksen mereen, hän kenties haikaili merimieheksikin tai ainakin purjehtimaan. Vuonna 1932 ilmestyneen Metalliseppeleen *Merimies kuolee* moni muistaa

Kuva: Harri Asunta

Kuva: Jussi Kangas. Ruoveden kotiseutuyhdistys

Heikki Asunnan asetuttua lopullisesti Ruovedelle hän avioitui **Iris Valborg de Bruyn-Ouboterin** kanssa vuonna 1935. Pariskunta osti 1936 Ruoveden kirkokylästä kaksi kilometriä Virroille päin Ruoveden seurakunnan 1850–60 paikkeilla kanttori Peltoselle rakennuttaman Naapuri-nimisen kiinteistön, jonka Heikki ja Iris Asunnan Säätiö nyt omistaa.

Iriksen Heikki oli tavannut Suursaarella käymään kesinä, jolloin Heikki maalasi ja Iris kävi sisarus-tensa kanssa kesäretkillä. Iris de Bruyn-Ouboterin isä **Ernst** oli hollantilaista aatelissukua. Hän muutti Suomeen ja meni naimisiin tunnetun turkulai-sen huonekalutehtailija **Nikolai Bomanin** tyttären **Signen** kanssa. Eläinlääkäri-isänsä kehotuksesta Iris opiskeli hammaslääketiedettä ja hänestä tuli Ruoveden ensimmäinen hammaslääkäri. Molem-pien Iriksen puolen sukuhaarojen irtaimistoa ja va-lokuvia on runsaasti osana ”museon” kokoelmaa. Hammaslääkärin vastaanotto koko kalustuksineen on myös edelleen paikallaan.

Heikki Asunta maalasi ja kirjoitti siis koko ikänsä; kuvataiteilijan ja kirjailijan työt kytkeytyivät hyvin toisiinsa. Nuoruuden taiteelliset vaikutukset hän sai ryhmässä, johon kuuluivat jo edellä mainittujen lisäksi muun muassa **Tyko Sallinen** ja **Jalmari Ruokokoski**. Asunnan oman taitelijakodin vierasluetteloon on todella mittava: **Yrjö Jylhä**, **Lauri Viita**, **Sakari Pälsi** ja vaikkapa **Aku Korhonen**. Heistä muistoina on valtava määrä tuliaisuuksia, kirjoja ja omistuskirjoituksia.

Kaupaus oli runojen käyttövoima, joka sai Asunnan runoissa monenlaiset kasvot. Välistä se oli tuskan täyteistä energiaa, joka oli taottava sanoiksi, välistä kaihoa parempaan, eheämpään

Asunnan rakkaus talonpoikauskulttuuria kohtaan näkyy riihiateljeeseen kerätyssä esineistössä. Kesken jäänyt maalaus esittää Ruovesi-Hotellin perustajaa Eetu Utukkaa.

Kuva: Harri Asunta

aikaan. Muutamia runoja sävellettiin lauluiksi, esimerkiksi Heikki Asunta-faniksi tunnustautunut **Tapio Rautavaara** teki laulun Huuhkaja-runosta.

Muu kirjallinen tuotanto on laaja ja monipuolinen sekä alaltaan että lukumäärältään: romaaneja, pakoita, parodioita, kuunnelmia, näytelmiä, lastenkirjoja sekä marssien ja laulujen sanoituksia. Asunta toimi *Nuorten Pellervon* ja *Pellervo*-lehden avustajana kolmisenkymmentä vuotta, suomensi runoja ja toimi kirjallisuusarvostelijana muun muassa *Aamu-lehdessä*.

Taidemaalari Heikki Asunnalle luonto oli keskeisellä sijalla, aihevalinnassa näkyi kiintymyksensä talonpoikauskulttuuriin ja hän kuvasikin paljon maaseudun katoavaa kauneutta. Värimaailma oli niukka, ja sille tunnusomaista olivat harmaanruskeat sävyt. Hän maalasi myös muotokuvia, usein sukulaisten, mutta myös lähipiirien. Maalaukset olivat paljolti Ruoveden ja naapuripitäjien maisemia, jotka menivät paikallisille kaupaksi ja muodostuivat yhdeksi leipätyöksi. Ensimmäisen taidenäyttelynsä Asunta piti vuonna 1928 Helsingin Taidehallissa. Tämän jälkeen oli useita taidenäyttelyitä, joista viimeiseksi jäi Tampereen kirjastotalon näyttely vuonna 1954.

”Työhuoneekseen” Asunta hankki Poukan talon vanhan riihen, joka siirrettiin kodin pihapiiriin 1940-luvun loppupuolella. Riihi muutettiin ateljeeksi suuren ikkunan ja sähkövalon avulla. Talonpoikaisen

arkkitehtuurin ihailu ja rakkaus vanhoihin kalusteisiin sekä käyttöesineisiin johti Asunnan keräämään esineistöä myös omaan kotiin ja riihiateljeeseen.

Innokas kotiseutumies Heikki Asunta oli perustamassa Ruoveden Kotiseutumuseota. Hänet valittiin huolehtimaan rakennusten pystyttämisestä sekä vastaamaan niiden kansantieteellisestä aitoudesta. Asunta oli myös yksi Vanhan-Ruoveden historian alkuunpanijoista. Lukuisissa kirjoituksissaan hän talletti kotiseututietoutta. Juupajoen Kallenaution Kievari kantatie 66:n varrella kertoo kunnioittavasti Heikki Asunnan pelastaneen kievarin uuden tienlinjauksen vuoksi uhanneelta purkamiselta.

Asunta sai useita valtion taideapurahoja ja palkintoja sekä apurahoja yksityisiltä säätiöiltä, esimerkiksi Wihurin säätiöltä. Lontoon 1948 olympiakisojen taidakilpailuissa Heikki Asunta sai lyriikkasarjassa kunniamaininnan. Kyseessä oli vuoden 1947 Suurkisoihin kirjoitettu Suomen urheiluväen marssi *Kestä ja voita*, jonka **Kullervo Linna** sävelsi.

Toisaalta Heikki Asunnan kirjallinen tuotanto oli ajassaan monen kritikon hampaissa. Kirjailija tuns sen ja puki sanoiksi tokaisussaan: – Kiljaset tai karjaset, niin Viljaset ja Marjaset on kohta kimpussasi!

Heikki Asunta menehtyi kodissaan 55-vuotiaana syöpään 28.6.1959.

SÄÄTIÖ JATKAA HEIKKI ASUNNAN PERINTÖÄ

Iris Asunnan kuoltua 1995 oli kaksi jakamattonta kuolinpesää. Jokainen kuolinpesien osakas lahjoitti osuutensa kaikesta kuolinpesän omaisuudesta vuonna 2015 perustetulle säätiölle. Heikki ja Iris Asunnan Säätiön tarkoituksena on ylläpitää Heikki Asunnan taiteilijaperintöä sekä Ruoveden kunnassa sijaitsevaa Naapuri-nimistä tilaa, sen irtaimistoa ja mm. Heikki Asunnan riihiateljeeta talonpoikaisirtaimistoinen sekä Iris Asunnan suvun puolelta tullutta kulttuurihistoriallisesti merkittävää esineistöä ja esitellä niitä yleisölle.

Pysyvästi esillä on myös myöhempien sukupolvien taiteellista lahjakkuutta mm. kuvataiteen, musiikin ja tekstiilitaiteen sarjoilla, esimerkkinä talossa koko ikänsä asuneen taiteilijan **livu Asunnan** kynäruiskuteokset ja hänen tatuointistudiosa, joka oli Suomen ensimmäinen virallisesti siihen luvat saanut yritys.

Säätiön puuhamiehet toivovat, että mahdollisimman moni pitäjäläinen ja Ruoveden ystävä tuntisi taidetta sekä seudun perinnettä vaalivan hankkeen yhteiseksi hyväksi. Vallitsisi siis se sama maalaishenki ja mielissä säilyisivät miljööt ja maamme raskaat vuodet, jotka Heikki Asunta on niin monipuolisesti tallentanut muistoiksi ja voimaksi tuleville polville. Säädekirjan mukaan kaikki jää kulttuurille!

TERVETULOA TUTUSTUMAAN:

Asunta-Ateljee ja Naapuri

Parosperäntie 7 / Soratie 1, Ruovesi
Avoinna 30.6. –14.7. klo 12-18 sekä
sopimuksen mukaan.

Ruoveden viljamakasiini:

Heikki Asunnan syntymästä 120 vuotta

Esillä maalauksia ja kirjallista tuotantoa
Avoinna 1.–14.7. klo 11-18

www.asunta.fi

Naapurin päärakennus ja talousrakennukset on suojeltu asemakaavassa, joten kaikki siellä tehtävät muutokset on suunniteltava yhteistyössä museoviranomaisten kanssa. Vuonna 2019 valmistui Museoviraston myöntämän korjausavustuksen tuella tehty mittava julkisivujen kunnostus- ja maalausurakka.

Kuva: Harri Asunta

Pihapiiriin siirretty riihi toimi Heikki Asunnan ateljeena ja on Ruoveden Noitakäräjien aikaan auki yleisölle.

Kuva: Harri Asunta

SEINIEN TAIDETTA –

Pirkanmaan mielikuvitukselliset kirjastot

VERNA HAHTOLA

Kirjoittaja on arkkitehti ja työskentelee Pirkanmaan maakuntamuseossa projektitutkijana

Modernit kirjastot ovat kuntien ja asutuskeskusten keskeisiä julkisia maamerkkejä, jotka ovat usein korkealaatuisesti toteutettuja, varsin uniikejakin rakennuksia. Laajan kävijäjoukon käytössä olevat kirjastot ovat arvostettuja julkisia tiloja, joten niiden suunnittelussa on pyritty luomaan kävijälleen elähdyttävä, arkea rikastuttava kokemus.

LUOVUUS NÄKYVILLÄ

Vaikka luovuus mielletään ensisijaisesti suunnittelijan henkilökohtaiseksi pääomaksi, on se osittain myös kollektiivista – kenties juuri sen vuoksi rakennukset kuvastavat aikakautensa ihannoimia piirteitä. Pirkanmaalla esimerkiksi Ruoveden kirjastossa näkyy 1970-luvun värimaailma kirkassävyyisissä vanereissa, ja Sastamalan pääkirjasto puolestaan heijastaa 1980-luvun strukturalismin ihanteita noudattamalla toisteisina elementteinä moduuliverkkoa. Myös yleiseurooppalainen suunnitteluihanne näyttäytyy 1960-luvulla rakennetun Mäntän kirjaston pilareille kohotetun rakennuksen massoitelussa, joka muistuttaa merkittävästi maineikasta *Villa Savoye* -rakennusta.

Luovuuden kannalta erityisen ilottelevana ja rajoja rikkovana voidaan nähdä postmodernismi, joka usein kommentoi arkkitehtuuria – joskus ironisestikin – ja haastaa alan konventioita esimerkiksi yhdistelemällä eri tyylikauden piirteitä toisiinsa ja irrottamalla niitä asiayhteyksistään. Arkkitehti **Esko Räntilän** suunnittelema, vuosituhannen vaihteessa valmistunut Virtain kaupunginkirjasto on esimerkki rakennuksesta, jonka ulkoasussa mielikuvitukselliseen torniaiheeseen yhdistyvät eklektiset, klassismiin viittaavat piirteet pilareista ja listoituksesta. Saman suunnittelijan kynästä on syntynyt myös vajaa kymmenen vuotta myöhemmin valmistunut Pälkäneen pääkirjasto *Arkki*, joka eroaa ulkoasultaan huomattavasti Virtain verrokistaan. Sisätiloissa suunnittelija on kuitenkin hyödyntänyt samankaltaista perusideaa, jossa tila keskittyy ylöspäin nousevan kattolyhdyn ympärille luoden lähes sakraalin vaikutelman.

Luovasta kirjastosuunnittelusta tulee kenties ensimmäisenä mieleen arkkitehtipariskunta **Raili ja Reima Pietilän** suunnittelema Tampereen pääkirjasto *Metso*. Orgaaninen muodonanto on saanut

Mäntän kirjasto kuvattuna valmistumisensa jälkeen vuonna 1967. Modernismin ihanteita noudatteleva rakennus jäljittelee tunnettua Villa Savoye -rakennusta.

Kuva: Mänttä-Vilppulan kaupunginkirjaston kokoelma.

inspiraationsa nimikkolinnustaan – Pietilöiden rakennustaide kääntyy arkkitehtuurin visuaaliseksi mielletystä kielestä myös tarinoiden kielelle. Pietilät ovat hyödyntäneet viittauksia Suomen luontoon myös kirjaston valkoisessa, sinisessä ja vihreässä värimaailmassa. Myös Hervannan kirjasto edustaa omalaatuista arkkitehtuuria, jossa korostuu Pietilöiden oma suunnitteluteoria. Kirjasto sijoittuu osaksi Hervannan toimintakeskusta, jonka suunnittelulla Pietilät pyrkivät punatiilimateriaalilla liittämään betonirakenteisen tytärkaupungin osaksi Tampereen tehdasperintöä. Regionalistinen arkkitehtuurisuunnittelu yleistyi 1980-luvulla vastalauseena modernistiselle, globaaliutta tavoittelevalle arkkitehtuurille, palauttamalla paikallisuuden ja identiteetin suunnittelun lähtökohdaksi.

Luovuus on kenties helpointa tunnistaa Metson kaltaisissa kokonaistaideteoksissa, jotka hämmästyttävät pienimpiä detaljeja myöten hiotulla yhtenäisyydellään. Arkkitehtuurissa on 1900-luvulla ihannoitu ennen kaikkea uudisrakennuksia, mutta myös vanhan rakennuksen hyödyntäminen tai sen jatkaminen vaatii suuria luovia ponnisteluja. Esimerkiksi Orivedellä kirjasto on sijoitettu kaupungintalon entiselle sisäpihalle. Samoin Tampereen Sampolan kirjasto on taidokkaasti sovitettu osaksi 1960-luvun työväenopiston arkkitehtonisesti merkittävää kompositiota.

Virtain kaupunginkirjaston ilottelevassa arkkitehtuurissa on hyödynnetty rikkaita muotoaiheita, muun muassa tornia sisäänkäyntikatoksena, aurinkosäleiköjä sekä kaarevaa lasitiilierkeriä.

Kuva: Verna Hahtola, Vapriikin kuva-arkisto

NÄKYMÄTÖNTÄ ONGELMANRATKAISUA

Luovuuteen voi arkkitehtuurin kontekstissa liittyä ajatus epätyypillisistä, uudennaisista ratkaisuista, jotka elähdyttävät kävijän arkipäivää. Jos luovuutta kuitenkin lähestytään ongelmanratkaisulle välttämättömänä ehtona, on helppo ymmärtää, että suurin osa suunnittelijan luovasta työstä jää valmiissa rakennuksessa näkymättömiin. Hyvä suunnittelu takaa käytön soljuvuuden, minkä vuoksi se jää usein huomaamatta. Suunnittelijan työpöydällä on lähestulkoon projektista riippumatta käynyt ajatuksia liittyen tontin ja maaston muotoon, käyttäjien tarpeisiin ja tilaohjelmaan, neliömäärään ja budjettiin sekä toimintojen sijoitteluun ja tiloissa liikkumiseen. Kirjaston suunnittelija on joutunut pohtimaan, miten kirjaston pääsisäänkäynti sijoitetaan suhteessa yleisötiloihin, millainen asiakaspalvelupiste vaaditaan, minkälaisia ovat työntekijöiden yleisöltä rajatut tilat, millaiset kalusteet ja pintamateriaalit kestävät kulutusta ja millainen on kirjajhylljen vaikutus tilojen valaistustarpei-

siin ja näkymiin. Arkkitehdin luovuutta tarvitaan juuri huomioitavien ehtojen rajaamalla alueella ja joskus lähes ristiriitaistenkin tekijöiden yhteensovittamisessa. Suunnittelijan lisäksi luovaa ongelmanratkaisutaitoa vaaditaan myös muilta rakennusprojektin osapuolilta. Esimerkiksi Metson rakennus on muodonannoltaan niin monimutkainen, että se vaati rakentajiltaankin ennenaikamäntöntä luovuutta ja kokemukseen perustuvaa ongelmanratkaisutaitoa.

KÄYTTÄJÄT LUOVANA VOIMANA

Arkkitehtuurissa on totuttu ihannoimaan suunnittelijaa, joka osaa huomioda käyttäjien tarpeet pitkälle tulevaisuuteen. Parhaimmillaan käyttäjät pääsevät vaikuttamaan jo tilojen suunnitteluun, mutta rakennuksella on pitkäikäisyytensä vuoksi myös käyttäjiä, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua suunnitteluvaiheeseen. Etenkin 2000-luvulla puhutaan muuntojoustavuudesta, joka tarjoaa käyttäjille mahdollisuuksia tilaratkaisujen muuttamiseen. Muuntojoustavuuskin on usein suunnittelijan ennalta määrittelemää esimerkiksi siirrettävien seinien ja kalusteiden osalta. Hyvä rakennus kuitenkin jättää tilaa myös käyttäjien luovuudelle. Rakennus tarjoaa raamit, jotka sen käyttäjät voivat täyttää personoimalla tilojaan: esimerkiksi Mouhijärven kirjastossa kirjastonhoitaja pitää huolta kymmenistä viherkasveista, joilla on merkittävä vaikutus puuverhotun sisätilan tunnelmaan.

Kirjasto on rakennustyyppinä myös luovuuden näyttämisen tila, sillä kirjastoissa esitellään paitsi kuntien taidekokoelmia myös ammatti- ja harras-

Tampereen pääkirjasto Metson rikas tilallisuus perustuu vaihteleviin näkymiin sekä kaareviin muotoaiheisiin. Metso on paitsi suunnittelijoidensa myös rakentajiensa ongelmanratkaisukyvyn taidonnäyte.

Kuva: Verna Hahtola, Vapriikin kuva-arkisto

Kirjasto tarjoaa usein tilaa myös kuva- ja veistostaiteelle. Kangasalan kirjaston kirjastosalin kiintopiste on taiteilija Anssi Kasitonnin teos Vastaheitto.

Kuva: Verna Hahtola, Vapriikin kuva-arkisto

telijataiteilijoiden teoksia. Esimerkiksi Kangasalan pääkirjastossa koko kirjastosalin kiintopisteeksi nousee korkealle seinälle ripustettu **Anssi Kasitonnin** teos *Vastaheitto*. Metson pääjulkisivun vitriiniin on sijoitettu **Eila Hiltusen** metallinen veistos *Veden alla* vuodelta 1960. Useissa kirjastoissa, kuten Lempäälän ja Kangasalan pääkirjastoissa, on erillisiä vaihtuvien näyttelyiden tiloja.

Koivistonkylän kirjastossa elämyksellisen lukukokemuksen voi saada puunrungon sisällä.

Kuva: Verna Hahtola, Vapriikin kuva-arkisto

SADUNOMAISET TILAT

Elähdyttävänä arjen piristäjänä useimmista kirjastoista löytyy luovuuden tyyssija: lastenosasto mitä mielikuvituksellisimpine satunurkkauksineen. Lasten mittakaavaan ja leikkiin eläytyen on luotu sadun konkretisoiva mielikuvituksen tila, joka on ottanut esimerkiksi Tampereen Koivistonkylän kirjastossa puunrungon ja Sastamalan pääkirjastossa avaruusraketin muodon.

Arkkitehtuuri on totuttu näkemään visuaalisena, mutta parhaimmillaan tilakokemus virittää muitakin aisteja satunurkkausten tavoin. Hervannan kirjastossa näköaistin lisäksi kävijän kuuloaistia

hemmotellaan suihkulähteen solinalla. Satunurkkaukset saavat kysymään, miksi lasten maailmassa mielikuvituksen käyttäminen on rohkeampaa ja sallitumpaa kuin aikuisten maailmassa. Voisiko aikuistenosastoillakin olla luovia, kirjallisuuden ja mielikuvituksen maailman johdattavia tilallisia ratkaisuja, jotka haastaisivat konventionaalisen kirjaston käytön ja aikuisten maailman vakavuuden? Miltä vaikuttaisi kirjasto, jossa aikuiset pääsisivät kaivautumaan omaan lukuluolaansa tai kipuamaan puunoksalle lukemaan?

*Kimmo Antila avaamassa Liikkeellä!
-näyttelyä huhtikuussa 2015.*

Kuva: Antti Liuttunen, Vapriikin kuva-arkisto

Kimmo Antila

— in memoriam —

Monipuolinen ja inspiroiva museoiden kehittäjä Kimmo Antila on poissa. Hän menehtyi vaikeaan sairauteen viime marraskuussa ehdittyään toimia ainoastaan vajaan vuoden Tampereen historiallisten museoiden johtajana. Kimmo Antilassa menetimme Pirkanmaalta valtavasti kokemusta ja innostusta sekä ainutlaatuisen laajat verkostot ja museoalan tuntemuksen. Museot olivat Kimmolle todella sydämen asia. Vuoden 2023 Museokellon haastattelussa Kimmo toteaa, että ”museot ovat olemassa asiakkaitaan ja yhteiskuntaa varten”. Tätä perintöä lupaamme toteuttaa vastakin. Kiitos, Kimmo, työtoveruudestasi ja intohimostasi museoiden maailmassa.

Anna Lyyra-Seppänen

Kulttuuriympäristö- ja museoutisia

ANNA-LEENA LEHTO

Pirkanmaan kulttuuriympäristöpalkinto jaettiin syyskuussa Museokeskus Vapriikissa

Pirkanmaan maakuntamuseon vuosittain myöntämä Pirkanmaan kulttuuriympäristöpalkinto jaettiin museokeskus Vapriikissa 5.9.2023 osana maakuntamuseon järjestämän *Perintö elää – Elävän perinnön ilmiöitä kulttuuriympäristössä* -seminaarin ohjelmaa. Pirkanmaan kulttuuriympäristöpalkinto myönnetään henkilölle tai yhteisölle, joka on tuloksekkaasti, esimerkillisesti ja pitkäjänteisesti toiminut pirkanmaalaisen kulttuuriympäristön hyväksi. Tällä kertaa palkinnon sai **Eräjärvi-Seura ry**.

Kotiseutuyhdistys Eräjärvi-Seura ry on monipuolinen ja tunnettu toimija paikallisen kulttuuriperinnön parissa Orivedellä. Liki 70-vuotias yhdistys on talkootyöllä toteuttanut useita mittavia hankkeita museokokoelmien, muistitiedon ja rakennusperin-

nön hyväksi. Ajankohtaisin suuri ponnistus on ollut Rosellin talon kunnostushanke, jossa Eräjärvi-Seura on kunnostanut testamenttilahjoituksena saadun Rosellin talon rakennuksia kotiseutumuseon uusiksi tiloiksi entisen museorakennuksen tuhouduttua. Rosellissa on muun muassa korjattu aitan katto, päärakennuksen piiput sekä rakennettu näyttelytila navettaan ja salaojitettu pihaa. Päärakennus ja navetta saivat uuden maalipinnan viime kesänä. Projektissa yhdistyivät korjausrakentamisen taidot, museokoelmista ja pihapiiristä huolehtiminen sekä oman yhteisön arvostus. Eräjärvi-Seuran toiminta nojaa hienolla ja kannustettavalla tavalla kulttuuriperinnön sukupolvia yhdistävään siteeseen, kotiseuturakenteen ja talkoohengen voimaan.

Jouko Helin ja Leena Hildén Eräjärvi-seurasta vastaanottivat valokuvaaja Saarni Säilynojan kuvaaman kulttuuriympäristöpalkinnon syksyllä 2023.

Kuva: Miinu Mäkelä, Pirkanmaan maakuntamuseo

Rakennusperinnön hoidon avustusjako on varma kevään merkki

Valtion myöntämiä rakennusperinnön entistämiseen ja hoitoon tarkoitettuja avustuksia koskevat päätökset tehdään vuosittain keväällä. Museoviraston rakennusten ja kulttuuriympäristökohteiden entistämisasiavustusta haettiin Pirkanmaalla tänä vuonna 44 kunnostushankkeelle ja Elinkeino- ja ympäristökeskuksen (ELY) rakennusperinnön hoidon avustusta 85 kohteelle. Avustusten tarkoituksena on säilyttää arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä osana kansallista kulttuuriperintöä ja ihmisten hyvää elinympäristöä. Avustukset edesauttavat rakennusrestauroinnin ja perinnerakentamisen työtapojen säilymistä. Rakennuskan-

nan ylläpito ja korjaaminen on myös ekologisesti kestävää toimintaa, joka tutkitusti pienentää hiilijalanjälkeämme.

Museoviraston vuoden 2024 rakennusten ja kulttuuriympäristökohteiden entistämisasiavustukset on jaettu maaliskuussa. Pirkanmaalla 18 hakijaa sai myönteisen avustuspäätöksen. ELY:n avustuspäätökset ovat odotettavissa hieman myöhemmin keväällä.

Museoviraston ja ELY:n avustusten hakuaika on vuosittain loka-marraskuussa. Hakuohjeet päivitetään ennen hakuajan alkua ja niihin kannattaakin tutustua huolellisesti.

Heidi Rytky Tampereen historiallisten museoiden johtajaksi

Auton ja tien museo Mobilian johtaja **Heidi Rytky** on valittu Tampereen historiallisten museoiden uudeksi johtajaksi. Hän aloittaa työssään syyskauden alussa. Tampereen historiallisiin museoihin kuuluvat museokeskus Vapriikki, Museo Milavida ja Amurin museokortteli.

Uutinen valinnasta oli Heidi Rytkylle iloinen ja sykähdyttävä hetki. - Kyllähän tässä eturivin museoihin ollaan menossa johtajaksi, hieman jännittää, mutta hyvällä tavalla, Rytky kertoo.

Tamperelaisen museokentän kehitys on tehnyt vaikutuksen Rytkyyn. - Olen seurannut sivusta Vapriikin toimintaa ja ihaillut sitä tekemisen meininkiä, jatkuvaa kehittymistä ja kasvua. Jo Pelimuseon syntymisen aikaan 2017 huomasin, että talossa uskalletaan ajatella asioita uudella tavalla. On hienoa päästä johtamaan tällaista asiantuntijaorganisaatiota, Rytky summaa.

Myös Tampere kaupunkina kiinnostaa Urjalassa asuvaa Rytkyä. - Tampere kehittyy ja muuttuu jatkuvasti, ja tarjoaa kiinnostavan ympäristön museotoiminnalle, Rytky sanoo. - Isot näyttelyt, kansainvälisyys ja toisaalta tamperelaiset tarinat kaikki sopivat tähän valovoimaiseen kaupunkiin, jossa kulttuurilla on iso osa.

Nuorena opiskelijana Tampereella Rytky luki pää-

aineenaan Suomen kirjallisuutta. Hän istui usein kahvila Amurin Helmessä opiskelemaan, ja poikkesi käymään Amurin museokortteliin. Näillä museo-ikäynteillä Rytky oivalsi, että häntä kiinnostaa historia ja se, miten ennen elettiin. Vaikka ura johtajana alkoi Pentinkulman päiviltä ja vei jopa Urjalan Sanomien päätoimittajan ja toimitusjohtajan pestiin, henkinen koti löytyi museomaailmasta, Mobiliasta 2011. Ero pitkäaikaisesta talosta tulee olemaan haikea.

Museoilla menee nyt hyvin, sen Rytky on todennut. - Oma osansa tässä on Museokortteli, joka on madaltanut kynnystä vierailla museoissa, hän sanoo. - Ihmiset ovat huomanneet, että museot ovat kiinnostavia paikkoja, jonne kannattaa tulla uudelleen.

Heidi Rytky

Kuva: Joona Peija

Pirkanmaalla on adoptoitu historiallisia kohteita jo 15 vuotta

Adoptoi monumentti-toiminta täyttää tänä vuonna 15 vuotta. Juhlavuoden kunniaksi Pirkanmaan maakuntamuseo on toteuttanut näyttelyn, joka kiertää toiminnassa mukana olevia kuntia toukokuusta alkaen.

Adoptoi monumentti-toiminta on arkeologisten kohteiden, historiallisten rakenteiden ja vanhojen rakennusten hoitamista. Se on kulttuuriympäristöstä huolehtimista yhdessä muiden asiasta innostuneiden vapaaehtoisten kanssa. Ennakotietoja tai -osaamista ei tarvita, sillä toiminta suunnitellaan museoammattilaisten opastuksella. Riittää, että adoptoijilla on into tehdä ja halu huolehtia ympäristömme yhteisistä menneisyyden merkeistä.

Adoptoi monumentti-toiminta mahdollistaa kulttuuriympäristön hoidosta kiinnostuneille myös erilaisia yhteisöllisiä tapahtumia kuten talkoopäiviä, leirejä ja retkiä mielenkiintoisissa kohteissa. Tapahtumat ovat avoimia kaikille.

Ensimmäiset kohteet Pirkanmaalla adoptoitiin

vuonna 2009. Pirkanmaalta Adoptoi monumentin idea on levinnyt useisiin muihin maakuntiin, ja adoptoituja kohteita on tullut vuosien varrella lisää. Vuoteen 2024 mennessä Pirkanmaalla on tehty 25 adoptiosopimusta ja koko maassa 66.

Näyttelyssä kävijä pääsee tutustumaan Adoptoi monumentti-toimintaan sekä erilaisiin Pirkanmaalla adoptoituihin kohteisiin. Näyttely viipyy kussakin kunnassa noin kuukauden ajan, näyttelytiloina toimivat enimmäkseen kirjastot. Näyttely starttasi toukokuun alussa Mänttä-Vilppulasta. Kesäkuukausina näyttely kiertää Pälkäneellä 3.–27.6., Urjalassa 2.–30.7. ja Valkeakoskella 2.–29.8. Syys-lokakuussa ovat vuorossa Ylöjärvi ja Lempäälä, marraskuussa Kuhmoinen ja joulukuussa Tampere. Vuoden 2025 puolella näyttely nähdään vielä Pirkkalassa ja Kangasalla.

Tarkempi päivittyvä näyttelyohjelma ja lisätietoa toiminnasta <https://adoptoimonumentti.fi/>

Adoptoi Monumentin juhlanäyttely aloitti kiertueensa Mäntän kirjastossa toukokuussa 2024.

Kuva: Anne Uosukainen, Pirkanmaan maakuntamuseo

Adoptiouutisia Tampereelta

Uusin adoptiokohde Pirkanmaalla on Tampereen Näsinpuiston laululava, jonka hyvästä hoidosta vastaa nyt Kulttuuriyhdistys Reliikki. Tampereen kaupunki rakennutti vuonna 1953 valmistuneen laululavan Näsinpuistoon, **Peter von Nottbeckin** 1800-luvun lopussa rakennuttaman asuinpalatsi Milavidan lounaispuolella. Laululavaa käytetään esimerkiksi esiintymis- ja harjoituspaikkana sekä erilaisiin ulkoilmatahtumiin, joita myös Reliikki järjestää.

Tampereen Reuharinniemen lapinraunio saa myös lähitulevaisuudessa uudet adoptioijat, sillä sen ylläpitäjäksi on lupautunut Rientolan Settlement ry. Rautakauden lopulle ajoitettu hautaröykkiö sijaitsee metsäalueella Tampereen Lentävänniemen kaupunginosassa sijaitsevan Reuharinniemen kaakkoisosassa. Kohde on tullut tunnetuksi muun muassa jo perinteeksi muodostuneiden pyhäinpäivän tulien ansiosta.

Adoptoi monumentti yhteisöt kaipaavat jatkuvasti uusia innokkaita jäseniä, jotta niiden toiminta

Kulttuuriyhdistys Reliikki on adoptoinut Näsinpuiston laululavan

Kuva: Paula Tyrväinen, Vapriikin kuva-arkisto

voi jatkua myös pitkälle tulevaisuuteen. Toiminnalla halutaan innostaa ihmisiä mukaan kulttuuriympäristön hoitoon. Päämääränä on lisätä tietoa ja ymmärrystä kulttuuriperinnöstä ja siihen liittyvistä arvoista. Vastuu merkittävien muinaisjäännösten ja rakennusperinnön kohteiden suojelusta kuuluu kaikille.

Talonpoikaismuseo Yli-Kirra on Maatalousmuseo Saran kesäkohde

Talonpoikaismuseo Yli-Kirra on valittu tänä vuonna Maatalousmuseo Saran kesäkohteeksi. Sarka valitsee vuosittain hakijoiden joukosta kesäkohteen, jonka kanssa se tekee yhteistyötä pitkin kesää. Sarkaan tulee mm. Yli-Kirrasta kertova näyttely, jonka toivotaan innostavan matkailijoita vierailemaan kesäkohteessa myös paikan päällä. Rakennustyyppinä museo edustaa satakuntalaista umpipihaa, mutta alueelta löytyy myös useita muita rakennuksia

ja maatalouskoneiden näyttelyhalli. Yli-Kirra tunnetaan myös **Mauri Kunnaksen** Koiramäki-kirjoista, sillä se on ollut esikuvana kirjan maalaistalolle.

Talonpoikaismuseo Yli-Kirraa ylläpitää Punkalaitumen museo- ja kotiseutuyhdistys ry, joka on aktiivisesti toiminut yhteisöllisesti ja edistänyt koelmien saavutettavuutta digitoimalla **Sulo Uuton** laajaa valokuvakokoelmaa. Museolla järjestetään *Kaikkien aikojen maatalousnäyttely* -tapahtuma, jolloin vierailla on mahdollisuus tutustua perinteisen maatalouden ajan töihin. Pitkäaikainen toiminnan jatkuvuus, paikallisyhteisön yhteen tuominen museotoiminnan nimissä ja erilaisten elämysten tarjoaminen olivat tänä vuonna seikkoja, joiden ansiosta museo tuli valituksi kesäkohteeksi.

Talonpoikaismuseo Yli-Kirraan pääsee tutustumaan museon kesäkauden ajan 21.6.–11.8.2024 ja myös museon kahvio palvelee tuolloin kävijöitä.

Anu Salmela

Kaikkien Aikojen Maatalousnäyttely järjestetään tänä vuonna heinäkuun ensimmäisenä viikonloppuna.

Kuva: Punkalaitumen museo- ja kotiseutuyhdistys ry

TIMPURINKYNÄ EI VIERINYT KATOLTA

Uusin lainattava museopaketti on Rakentaja-salkku. Mukaan ovat sujahtaneet parisen kymmentä esinettä ja hauskat valokuvakortit. Puiet työkalut kuten höylä, vatupassi ja mitta innostavat muistelemaan vanhoja rakennusprojekteja, jolloin talon piirustukset raapustettiin Klubi-askin kanteen ja eväskahvit kaadettiin Airamista. Valokuvissa rakennustyöläiset kaivavat, mittaavat, muuraavat, naulaavat ja maalaavat tamperelaisia rakennuksia. Korteissa kerrotaan mielenkiintoisia juttuja kuten miksi timpurinkynä on kulmikas ja kuinka nuoria apulaisia puijattiin.

Museopaketin on suunnitellut museolehtori Lila Heinola, FM, Tampereen kaupungin Historialliset museot-yksikössä yhteistyössä apulaistutkija Liinu Granbergin kanssa. Suurin osa valokuvista on Vap-

riikin kuva-arkistosta. Salkku on perinteinen ruskea nahkasalkku, jolla lainaajien on helppo kuljettaa yhteensä noin 5 kg painavaa aineistoa. Halutessaan salkun mukana voi lainata myös Tampereen rakennushistoriasta kertovaa kirjallisuutta, joissa on tarkempaa tietoa ja runsas kuvitus. Tällöin salkulle tulee painoa jonkin verran enemmän.

Rakentaja -salkkua lainataan ikäihmisten käytettäväksi palveluyksiköissä, kerhoissa ja muissa tilaisuuksissa. Museopakettien lainauspalvelu on maksutonta Konkarit – ikäihmisten museopalveluja -toimintaa. Lainaushjeita ja lisätietoja museopakettivalikoimasta löytyy Konkarit -kotisivuilta www.tampere.fi/konkarit.

Lila Heinola, museolehtori

Rakennusmiehiä 1950-luvulla.

Kuva: Vapriikin kuva-arkisto

Paikallismuseoita kunnostetaan ja kokoelmia hoidetaan Museoviraston hankeavustusten avulla

Museovirasto on myöntänyt paikallismuseoille hankeavustuksia 78 kohteeseen. Pirkanmaalla hakijoita oli yhdeksän ja avustuksia jaettiin viidelle kotiseutumuseolle. Avustukset ovat suuruudeltaan keskimäärin 6000 euroa. Kuhmoisten kunta sai avustusta kokoelmatyöhön ja työ aloitetaan valokuvakokoelman luetteloinnilla ja digitoinnilla. Museorakennuksia tullaan kunnostamaan Ruoveden kotiseutumuseolla, Suodenniemen kotiseutumuseolla Sastamalassa, Talonpoikaismuseo Yli-Kirrasa Punkalaitumella ja Ylöjärven museolla.

Paikallismuseoiden hankeavustukset ovat mer-

kittävä keino ylläpitää ja edistää paikallista kulttuuriperintöä. Avustuksia myönnetään museoille, jotka ovat kunnan, yhdistyksen tai säätiön omistuksessa eivätkä kuulu lakisääteisen valtionosuuden piiriin.

Seuraava haku vuoden 2025 avustuksista avautuu syksyllä 2024. Avustettavaksi haettavan hankkeen suunnitelmista on hyvä olla yhteyksissä maakuntamuseotutkijaan ennen hakemuksen jättöä.

Anu Salmela

Lotille ja pikkulotille muistomerkki Tuomiokirkonpuistoon

Tampereen tuomiokirkon puistoon kohoaa keväällä 2025 lottien työtä ja lottaperinnettä kunnioittava muistomerkki. Tampereen kaupungin ja Pirkanmaan lottaperinne ry:n järjestämässä kutsukilpailussa toteutukseen valittiin kuvanveistäjä **Anne Koskisen** teos työnimeltään *Läpi harmaan kiven*. Tampereen julkisen taiteen ohjausryhmä pyysi kilpailua varten luonnokset kolmelta naistaiteilijalta, ja voittaja julkistettiin maaliskuussa 2024.

Anne Koskisen teos koostuu kahdesta jääkauden muovaamasta luonnonkivilohkareesta sekä suurempaan kiveen luonnollisessa koossa veistettävistä pikkulotan ja lotan puvuista, Suomen kansalliskukka kielosta sekä kiveen hakatuista vuosiluvuista 1921–1944. Teokseen sisältyy myös paikka kynttilälle. Valintatyöryhmä piti teoksen taiteellista laatua korkeana, ja sen herkkä ja hienovarainen, helposti lähestyttävä mutta lottaperinnettä arvostava symboliikka keräsivät kiitosta. Veistos toimii hiljentymisen ja pohdinnan, muistamisen ja arvostuksen paikkana.

Teos *Läpi harmaan kiven* sijoittuu Tampereen tuomiokirkon pohjoispuolelle, levolliseen paikkaan puiden katveessa. Tampereen tuomiokirkko on ark-

kitehti **Lars Sonckin** suunnittelema ja se valmistui vuonna 1907. Kirkko kuuluu Suomen kansallisromanttisen kauden monumentteihin, ja sen päämateriaalina on kotimainen graniitti. Tampereen tuomiokirkko puistoinen on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.

Anna Lyyra-Seppänen

Havainnekuva Anne Koskisen teoksesta *Läpi harmaan kiven*.

Purnun kesänäyttely on perinteisesti avoinna päivittäin kesäkuun puolesta välistä elokuun puoliväliin.

Kuva: Laura Lehtinen, Aimo Tukiaisen Purnun säätiö

Toiminnan kehittämishanke Purnussa

Oriveden Pitkäjärven kylältä löytyvälle kulttuurimatkailukohde Purnulle etsitään tänä vuonna vaihtoehtoja toiminnan jatkamisen turvaamiseksi. Ensimmäinen kesänäyttely Purnussa – ja Suomessa – oli vuonna 1967. Taidekeskus Purnusta vastaa Aimo Tukiaisen Purnun säätiö. Vuosituhannen vaihteesta näyttelyitä on järjestetty lähes joka kesä, jolloin Aimo Tukiaisen tuotannon rinnalla esitetään nykytaidetta. Kuvataiteilijoita Purnussa on vuosien kuluessa esittänyt liki viisisataa. Näyttelyvieraita oli viime kesänä lähes 7 000.

Säätiö on tänä vuonna selvittämässä keinoja, miten Purnun toimintaa voi jatkaa. Säätiö on saanut hankeavustuksen kokoelmatyön ja näyttelytoiminnan kehittämiseen OKM:ltä ja Oriveden kaupungilta. Purnua on pitkään ylläpidetty Tukiaisen suvun, taiteilijoiden ja naapureiden talkootyönä, eikä niin voi jatkua. Jotta myös **Aimo Tukiaisen** teoskokoelma saadaan säilytettyä tulevaisuuteen, on toiminta järjestettävä uusiksi ja kestäväälle pohjalle. Mitä keinoja löytyy ja miten edetään, selvitetään hankkeessa yhteistyönä Oriveden kaupungin asettaman työryhmän ja kulttuuriyhteisöjen kanssa.

Kuvanveistäjä, taiteilijaprofessori Aimo Tukiaisen (1917–1996) hankki tontin perheensä kesäpaikkaa ja työtilaa varten vuonna 1962. Kuusi vuotta työstyetty Mannerheimin ratsastajapatsas oli vasta valmistunut ja kuvanveistäjä pääsi toteuttamaan haaveensa rauhallisesta kesäpaikasta. Tukiaisen siirsi Purnuun hirsirakennuksia lähiseudulta ja rakensi vuosien mittaan arkkitehti **Osmo Siparin** (1922–2008) kanssa suunnitellut paviljongit. Nimen paikalle valitsi Aimon puoliso **Annikki** (1917–2018). Purnu-sana löytyi Kalevalasta ja tarkoittaa säilytyskuoppaa.

Purnun historia on merkittävä osa taidehistoriaamme. Huoli paikan säilymisestä painaa säätiössä. Tukiaisen taideteosten säilyvyys on taattava. Näyttelypaviljongit edustavat modernin ajan arkkitehtuuria ja ovat siten itsessään tärkeä rakennushistoriallinen kokonaisuus. Säätiön on toiveikas, että Purnun toiminta saadaan ammattimaisesti jatkuamaan.

Johanna Pihlajamaa, Aimo Tukiaisen Purnun säätiön hallituksen puheenjohtaja

Kuva: Päivi Myllylä

PIRKANMAAN MAAKUNTAMUSEO